

SLOVENSKI TADRAN

LETO IV, ŠTEV. 17

Koper, petek 22. aprila 1955

POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 10

TARIFNI PRAVILNIKI IN NORME

Komisija za pregled tarifnih pravilnikov podjetij koprškega okraja je te dni v glavnem zaključila svoje delo. Razen dveh podjetij so vsa druga predložila svoje tarifne pravilnike, ki jih je komisija obravnavala skupaj s člani kolektivov, na kar jih je vrnila podjetjem s svojimi pripombami. Večinoma pri tarifnih pravilnikih ni bilo večjih tehničnih pomanjkljivosti in so v glavnem dobro sestavljeni.

Toda ne glede na to, da je bila tehnična plat izdelave več ali manj dobra in da v splošnem tarifni pravilniki odgovarjajo zakonskim predpisom in formalnim zahtevam, je tu in tam vendarle prišlo do površnosti, nepravilno izpolnjenih obrazcev in prilog ter podobno. Vsekako pa to ni bilo nikakšno večje vprašanje, saj bodo podjetja te pomanjkljivosti na osnovi pripomb omenjene komisije lahko popravila.

Vsekakor bolj kot to zaskrbljujejo nekateri drugi pojavi, ki so predvsem v zvezi s tarifnimi postavkami. Skoraj vsa podjetja so namreč te postavke zvišala, in naravno, s tem tudi povprečje. Ponekod je to sicer razumljivo in potrebno, medtem ko tega ne bi mogli trditi za vsa podjetja. Dejstvo je namreč, da se opaža zvišanje predvsem pri tarifnih postavkah za administrativne uslužbence in da imamo ponekod pri delavcih v proizvodnji celo občutna znižanja.

Vzemimo nekaj primerov. Gostišče Turist v Izoli je zvišalo povprečje v primeru z lanskim letom za okrog 1000 dinarjev. Obenem je najnižjo plačo letos nižja za 500 dinarjev kot lansko leto, medtem ko so najvišjo plačo zvišali skoraj za 2000 dinarjev. V ladjedelnici Piran so zvišali povprečje za 700 dinarjev, znižali najnižjo plačo za 900 dinarjev in zvišali najvišjo za 6000 dinarjev. Takih primerov je še več.

Ne mislimo tu zagovarjati niti najmanj nekakšne uravnloke in teženj k izenačevanju prejemkov ne glede na delo, ki ga posameznik opravlja, odgovornost in delovne pogoje. Razumljivo je, da tu mora biti določena razlika, ki je obenem stimulan tako za produktivnost na eni strani kot za prizadevanje dviga lastne strokovne izobrazbe na drugi. Vendar mora biti vse to v določenem sorazmerju, ki je spet odvisno od značaja in velikosti posameznih podjetij.

Če bi šlo torej za posamezne primere, bi to ne bilo prav nič posebnega, mnogo težje pa je razumeti, kako da je prišlo do potrebe po takšnih spremembah v večini podjetij in da naletimo na skoke v razmerju med najnižjo in najvišjo plačo v primerjavi z minulim letom ponekod kar od 1:3 na 1:4, čeprav v podjetjih ni bilo glede na organizacijo dela in odgovornost vodilnega osebja neklih novih in posebnih vzrokov.

V posameznih podjetjih to zavedo toliko bolj in povezujejo z uvajanjem norm v proizvodnji. Znižali so sicer tarifne postavke delavcem v proizvodnji, toda to so upoštevali pri določanju norm. Tako bo delavec lahko z normalnim delom presedel normo za 10 do 15 odstotkov in, kljub znani tarifni postatki, brez večjega truda in prizadevanja ostal pri starih prejemkih. Z drugimi besedami: norma je zavestno določena ne realno. Volk, sit in koza cela. Delavci bodo »dabili svoj«, ne da bi njihove

ve postavke obremenjevali oz. »kazile« povprečje.

Najbrž ni potreben k temu noben komentar. Jasno je namreč, da takšen odnos do norm in normiranja ne bo dal zadovoljavajočega učinka, saj to niso več norme, ampak navaden kompromis pri delitvi prejemkov, ki je povrh vsega destimulativen in škodljiv za proizvodnost posameznika in kolektiva v celoti.

Teh pojavov »razmikanja« ni edino le v trgovini. Z rednimi izjemami pa so tudi trgovska podjetja šla s povprečjem navzgor, pri čemer je deloma vplivala uvrstitve knjigovodij iz druge v prvo skupino in povečanje kvalificiranega kadra. Tudi razmerje med najnižjo in najvišjo plačo 1:2 nekako odgovarja dejanskemu stanju in velikosti detajlističnih trgovskih podjetij.

Vsak napreden človek bo našel delo v Društvu prijateljev mladine

Na pobudo okrajnega odbora SZDL v Kopru je bila te dni seja predstavnikov Društva prijateljev mladine iz okrajev Koper, Postojna in Sežana. Na dnevnem redu sta bili predvsem dve točki: poročila o dosedanjem delu in naloge društev v okviru bodoče komunalne skupnosti.

Zaščita otroka je področje družbene dejavnosti, ki vedno zanima vse naše ljudi, posebno pa seveda starše. Prav gotovo kaže vsako leto na tem področju nove uspehe in korak naprej in čeprav pri vsakem posameznem vprašanju ni mogoče pokazati kakšnega ogromnega napredka, nam da skupek uspehov pri reševanju neštetihih problemov, vendarle le-

pe rezultate in nekaj pomeni. Okrog Društva prijateljev mladine in njihovega programa se zbirajo ljudje različnih poklicev in izobrazbe, tudi različnih starosti. Toda nekaj imajo vsi skupnega: zanimanje za otroka in željo pomagati mu. Tem ljudem pomagajo pri delu razne družbene organizacije in le želeli bi bilo, da bi bilo čim več teh organizacij in čim več teh ljudi. Toda že danes lahko govorimo o Društvu prijateljev mladine kot o društvu, ki se dobro izgrajuje in ki kot določena družbena moč deluje v smerih vsestranske skrbi za otroka in skrbi za njegovo pravilno, socialistično vzgojo.

Poročila o dosedanjem delu v naših treh okrajih so nam povedala

marsikaj zanimivega. Še več pa je odkrila diskusija, ki je bila ne samo živahna in mnogostranska, ampak bo verjetno obrodila tudi dobre sadove. Zvedeli smo, da dela Društvo prijateljev mladine v Kopru, Portorožu, Izoli, Postojni, Sežani, Divači, Ilirski Bistrici in Pivki, druge pa imajo še iniciativne odbore in sekcije, ki pa so tudi že prikazale gotove uspehe in težnje, da se razvijajo v društva.

V poročilu koprškega okraja smo slišali več o tem, kako si delo predstavljajo in kaj naj bi naredili, kot o tem, v čem so pravzaprav tudi uspešni. Izven kampanjskega dela ob Tednu otroka in pripravah za proslavo Novoletne jelke, je bilo konkretno delo le v pomoči tabornikom in v organizaciji prostora in krožkov v Pionirskem domu v Kopru. V Portorožu so veliko delali s pionirji, pa tudi z doraščajočo mladino in nekaj s starši. Otroškega igrišča, ki bi bilo zelo potrebno, niso mogli urediti zaradi nekega urbanističnega načrta mesta. Z otroškimi igrišči tudi v Izoli niso uspeli, pač pa so jim zdaj obljubila nekatera podjetja, da jih zgradijo na svoje stroške. Več sestankov so imeli s starši, toda ni jim uspelo pritegniti prav tistih, katerih otroci ponočujejo ali jim gre slabo v šoli.

Veliko več konkretnega dela in elastičnosti je pokazalo postojnsko Društvo prijateljev mladine. Uredili so čitalnico za otroke in pionirsko igrišče ter skrbijo za udeležbo mladine na predavanjih Ljudske univerze. Razveseljivo novost predstavljajo pri njih družabni popoldnevi, ki jih prirejajo za pionirje in za mladino. Za predstave filmov, ki za mladino niso primerni, poskrbijo, da jih otroci tudi ne vidijo. Ni jim pa še uspelo rešiti vprašanja dijakov in vajencev, ki se vozijo in organizirati mlečno oz. brezalkoholno restavracijo. Velik uspeh pa predstavlja prav gotovo vzgojna posvetovalnica za starše.

Delo sežanskega Društva prijateljev mladine ovira predvsem pomanjkanje primernih prostorov. Tesno so se povezali z pionirsko organizacijo in ustanovili več krožkov, med katerimi so se najbolj razvili modelarji. Vzgojna predavanja za starše so priključili k Ljudski univerzi. Posebno so se zavzeli in slovesno proslavili Teden otroka, Novoletno jelko, dan pomladi in sprejem cicibanov v pionirsko organizacijo. Zelo dobro uspeva pri njih mlečna kuhinja, ki se je ne poslužujejo samo pionirji, ampak tudi odrasli. Prav tako kot v Postojni pa jim ni uspelo rešiti problemov okrog dijakov, ki se vozijo.

Predstavnica republiškega Društva prijateljev mladine iz Ljubljane je odgovorila na marsikakšno vprašanje, ki ni bilo popolnoma jasno in nakazala oblike bodočega dela. Predvsem je potrebna pri vsem tem delu elastična organizacija in se poleg mladine zanimati tudi za starše, za njihovo vzgojo. Pri tem mora doseči horizontalno povezavo z množičnimi in političnimi organizacijami in ustvarjati preveč odborov, ki bi odmakali društvo in delo terenu. Do zdaj so bili glavna opora DPM, vsaj

(Nadaljevanje na 2. strani)

Pomlad v Istri

Sprehod PO SVETU

Razen konference azijskih in afriških držav v Bandungu, o kateri poročamo na drugem mestu, so bili zadnje dni v središču pozornosti predvsem sovjetsko avstrijski razgovori v Moskvi. Potovanje avstrijskega kanclerja Raaba v sovjetsko prestolico ni bilo zaman in njegovo brzojako domovini »Avstrija bo dobila svobodo« je pozdravilo vse svobodoljubno človeštvo. Moskovski razgovori so namreč pokazali, da je možno najti sporazum tudi v zapletenih mednarodnih sporih, hkrati pa so okoli v človeštvo novo upanje, da bodo posamezne države opustile pot blokovskih sporov in začele s politiko širokega sporazumevanja. Senco na sporazum meče le sovjet-

Vsak napreden človek bo našel delo v Društvu prijateljev mladine

(Nadaljevanje s 1. strani)

v manjših krajih, prosvetni delavci. Le-te bi lahko zdaj nekoliko razbremenili in bi pritegnili k delu čim večje število ljudi, pri izbiri katerih pa ne smemo biti preveč ozki. Prosvetarji naj bi nam dajali pri bodočem delu le sugestije ali pa seveda tudi pomagali, kjer brez njih še ne gre.

Nalog je pred nami še mnogo, naj omenimo samo nekatere: otroška igrišča, vrtni brez hrane, knjižnice, čitalnice, lutkovno gledališče, vprašanje spolne vzgoje, higiena, šolske in mlečne kuhinje, filmi, gledališče, problem vajencev, usmerjanje mladine v poklic, problem ženske mladine, socialno-jdravstvene naloge, skrb za vzgojno zanemarjene otroke, za sirote, za otroke padlih borcev, borba proti alkoholizmu, vzgoja staršev itd. itd. Seveda DPM ne bo moglo rešiti vseh teh problemov, ampak veliko bo napravilo že, če jih bo na pravem mestu signaliziralo. Pred nami je še dolga borba, da razbijemo staro in konservativno, patriarhalno-cerkveno miselnost o otrocih, ki je bila osnovana na strahovanju in palici ter suženjskem odnosu otroka do svojih staršev, vzgojiteljev in znancev. Vse to je postalo današnjemu svobodnemu otroku sicer tuje, toda kljub temu je včasih otrokovo življenje prazno in brezbarvno, brez otroške radosti in veselja, ki mu ga ne znamo ustvariti. Tako je še v življenju naših otrok veliko škodljivih vplivov, ki jih ne znamo eliminirati s tem, da bi dali otroku njegovo podobno, polno življenjskega veselja in radosti, polno znanja in kulture in sodobnega pogleda na življenje. Ustvariti in usposobiti moramo našo današnjo generacijo, ki dorašča, da bo naprej delala, gradila in razvijala našo socialistično skupnost. Prav gotovo ni lepšega in bolj hvaležnega dela, in vsak napreden človek bo pri tem delu našel vsebino in zadovoljstvo.

Govora je bilo tudi o kampanjskem načinu dela. To delo je bilo in bo ostalo kampanjsko, ker je nujno, da osredotočimo n. pr. vse sile za rešitev kakega problema; torej kampanjsko v panogah, ne pa v času. Vsekakor pa ni prav to, če društvo rešuje gotov problem samo v Tednu otroka, potem pa zaspri. Tudi v Kopru je navada, da v Tednu otroka ali ob Novoletni jelki vsi kar tekmujejo, kdo bo nudil otroku več in boljše. Tako se zgodi, da je toliko prireditelj, obdarovanj in veselja, da otrok komaj sledi vsem knopredstavam, lutkovnim in gledališkim prireditvam itd. potem, nudi letom, pa je prava redkost film za otroke ali kaka druga prireditev.

Na koncu seje predstavnikov DPM vseh treh okrajev so izvolili iniciativni odbor bodočega društva v komunalni skupnosti. Poročila in diskusija ni samo manifestirala rezultatov, ki smo jih že dosegli na tem področju dela, ampak je tudi nakazala, kako bomo mobilizirali nove sile in nove ljudi v močno in organizirano fronto naprednih ljudi, mož in žena, starih in mladih, ki se bodo vztrajno borili proti vsemu škodljivemu in preživnemu v življenju našega otroka. Prav to želi DPM in za to se bori. Zato je v tem društvu mesto vsakemu naprednemu človeku, ki ima smisel, voljo, razumevanje in ljubezen za tako delo.

Z. L.

ska zahteva, da bi izrabljali avstrijske petrolejske vrelce. Vendar je tudi tu upati, da ne bo dolgo trajalo, ker je Sovjetska zveza na račun reparacij že marsikaj izolekla iz Avstrije. Glede sovjetsko avstrijskega sporazuma moramo pripomniti tudi to, da so zapadne sile postavljene pred dejstvo priznanja avstrijske neodvisnosti, sicer bi v nasprotnem primeru naletele na odpor v Avstriji; potem ko se je Sovjetska zveza pokazala tako »širokogrudna«. Priznanje avstrijske neodvisnosti bo nedvomno z veseljem pozdravila tudi vsa naša javnost. Mi smo si vedno želeli dan, ko bo naša avstrijska sosed postala svobodna. To je potrdil tudi predsednik Tito 7. marca letos v zvezni ljudski skupščini, ko je dejal: »Ta mali in vrli narod je zaslužil, da mu priznajo popolno neodvisnost.«

Med pozitivne dogodke preteklega tedna moremo prišteti tudi nekatere znake, ki kažejo, da ameriška politika v Aziji ubira treznejšo pot. Nekateri ameriški politiki so se namreč začeli zavedati nevarnosti, ki grozi svetovnemu miru zaradi zapletenega položaja okrog Formoze, hkrati pa so morali priznati, da ne gre podcenjevati zgodovinskega prebujenja držav Azije in Afrike, ki se žele rešiti spon kolonializma. Naj omenimo samo zahtevo nekega ameriškega senatorja, naj bi ZDA branile kitajska otoka Kvemoj in Matsu z atomskim orožjem. Proti tej zahtevi se niso postavili samo politiki iz demokratičnih vrst, temveč tudi republikanski prvaki, ki so ugotovili, da bi taka politika samo škodovala ameriškemu ugledu v svetu. Čeprav so take in podobne izjave v zadnjem času v Ameriki kaj pogoste, ne moremo seveda pričakovati nekega senzacionalnega preobrata. Do ublažitve napetosti na Daljnem vzhodu bo prišlo le v daljšem procesu, če bodo sile, ki so do večerj gospodovale v Aziji, pogledale resnici v oči in na miren način reševale sporna vprašanja s prizadetimi državami.

Po vesteh, ki so prispele te dni iz Moskve, pa Sovjetska zveza bolj malo verjame v zmernejši kurz ameriške politike v Aziji. Predstavniki sovjetskega zunanjega ministrstva Iljišev je namreč na tiskovni konferenci v Moskvi izjavil, da bo sovjetska vlada sprožila v OZN vprašanje »pritiska, ki ga Američani in Angličani izvajajo na Bližnjem in Srednjem Vzhodu«. Iljišev je v svoji izjavi ugotovil, da se je položaj na Bližnjem in Daljnem Vzhodu v zadnjem

BUENOS AIRES: Med Argentino in Urugvajem so po štirih letih spet obnovljeni redni diplomatski odnosi. Ukinjene bodo tudi vse dosežane omejitve potovanja iz ene dežele v drugo.

času resno poslabšal. »ker ZDA in Velika Britanija pritiskajo na države tega področja, da bi se pridružile vojaškim blokom, ki ogrožajo varnost Sovjetske zveze.« Hkrati je poudaril, da namerava Sovjetska zveza braniti neodvisnost, svobodo in načelo nevmesavanja v notranje zadeve teh držav. Vprašanje je le, če so te izjave iskrene in če ni Sovjetska zveza pripravljena »brantiti« le svoje interesne sfere na tem področju.

Iz Pariza so neuradno sporočili, da je Favrova vlada ponovno sprožila vprašanje konference štirih. Francija naj bi poslala Ameriki in Angliji noti, v katerih se zavzema za čimprejšnje sklicanje konference štirih, na kateri bi med drugim izmenjali mnenja po ratifikaciji pariških sporazumov v francoskem republiškem svetu.

Ko smo že pri Franciji, naj omenimo še zelo pozitiven sklep francoske vlade, da ne bo proizvajala ski predsednik je izjavil, da želi njegova dežela postati miroljubna atomska sila, hkrati pa so prenehali atomskega orožja. Francoski ministri z vsemi raziskovanji o uporabi jedrske energije v vojne namene. Ta sklep francoske vlade ima nedvomno širši mednarodni pomen in zasluži vse priznanje. Prav bi bilo, da bi se po njem zgledevale tudi druge države, zlasti tiste, ki tekmujejo v kopičenju atomskega orožja.

In še en dogodek iz Francije, ki je prav tako razveseljuj. Iz Pariza so sporočili, da se francosko-tunjska pogajanja bližajo uspešnemu zaključku. Vse kaže, da bodo kmalu objavili in podpisali sporazum o tunjski avtonomiji.

Po Churchillovem umiku se novemu angleškemu predsedniku Edenu zelo mudi z volitvami. V svojem radijskem govoru je namreč sporočil, da bodo parlamentarne volitve v Angliji 26. maja. Hkrati je zaprosil kraljico, naj razpusti parlament s 6. majem. Konservativci bodo v svoj volilni kampanji predvsem poudarili, da nameravajo nadaljevati delo Churchillove vlade. Laburistična volilna kampanja bo verjetno slonela na argumentu povišanja življenjskih stroškov med vlado konzervativcev, v zunanji politiki pa bodo njeni argumenti vodilna bomba in potreba, da se začnejo razgovori s Sovjetsko zvezo.

In ob zaključku še nekaj besed o spremembah na Madžarskem. Madžarska narodna skupščina je odstavila člana politbiroja madžarske delavske stranke Nagyja in Farkasa zaradi protimarksistične politike. Za novega predsednika vlade so imenovali Hegedusa, ki je tudi prikazal program svoje vlade. Med drugim je poudaril, da se bo Madžarska zavzemala za vzpostavitev tesnejših stikov z Jugoslavijo in da bo podpirala napore sovjetske vlade za vzpostavitev sistema kolektivne varnosti v Evropi. V notranji politiki pa je napovedal izboljšanje življenjske ravni prebivalstva s povečanjem produktivnosti. Kako bodo te napovedi držale, nam pa bo seveda pokazala šele prihodnost.

KRŠENJE MEMORANDUMA O TRŽAŠKEM SPORAZUMU

V Trstu je že dober teden dni razprava proti Mariu Križmančiču in odsotnemu Antonu Brajniku. Ki ju dolže sodelovanja pri poboji upokojenega kaplarja finančne straže Maria Bongiora. Obtožnica ne navaja nobenega konkretnega dokaza, temveč le sumničenja in podtikanja stranki SIAU, ki jo skušajo prikazati kot politično stranko s terorističnim programom. Med vso razpravo je jasno prišlo do izraza, da sodna oblast v Trstu ne namerava spoštovati v Londonu podpisani sporazum in še posebno člen 6, po katerem ne bi smela sodno preganjati nikogar za kakršno koli dejanje iz političnih razlogov.

Oglejmo si najprej dogodek, ki so ga skoraj po desetih letih potegnili iz zaprašenih arhivov. Prvega septembra 1946 je neznana oseba s štirimi strelji hudo ranila upokojenega kaplarja finančne straže Maria Bongiora. Morilec je takoj po izvršenem dejanju stekel čez hrib Zlata krona in izginil. Kljub podatkam, ki jih je policija dobila pri očitvidih, ga niso mogli indentificirati, čeprav je Križmančič leto kasneje po opisu rane na zgornji ustnici mislil, kar je seveda povedal policiji, da je neki Primožič po rodu iz Crnega kala. Toda policijeka preiskava je ugotovila, da morilec ni mogoče iskati v Primožičevi družini.

Ze kmalu po zločinu so obtožili Križmančiča, vendar ga je sodišče že v preiskovalnem delu opustilo in akte arhiviralo s pripombo, da so zločin izvršili neznanici. Križmančiča so tudi obtožili, da je Bongioru s silo prepredil med juljsko vstajo prihod na delo. Toda sodna oblast je morala tudi od te obtožbe odstopiti. Da je sedanja obtožba političnega značaja, je jasno razvidno tudi iz prvih točk obtožnice, kjer dolže Križmančiča, da je večkrat brezuspešno vabil Bongiora na sestanke SIAU. Hkrati mu očitajo, da je mesec pred smrtjo Bongiora povedal njegovi ženi, da je na seznamu stavekavozov ob juljski stavki 1946.

Vsa stvar morda ne bi bila vredna nekih večjih komentarjev, če bi šlo za osamljen primer, ali morda celo za neko pomoč, ki jo hočejo pojasniti. Toda tržaški nosilci italijanske politike so v zadnjih tednih večkrat dokazali, da so za njih določbe londonskega sporazuma le krpe papirja. Tako so na primer večkrat surovo kršili določbe o manjšinskem statusu, generalni vladni komisar Palamara pa je odstavil župana devinsko nabrežinske občine le zaradi tega, ker občinski odbor ni dovolil izgradnje

ezulskega naselja v tej slovenski občini. Aretirali so tudi več slovenskih antifašističnih borcev in jih na račun njihove protifašistične borbe obtožili čisto navadnih kriminalnih dejanj. Namen takih dejanj je več kot jasen — omaloževati pred italijansko javnostjo osvobodilni boj slovenskega naroda in ga prikazati kot nekaj protizakonitega in celo kot nekaj družbi škodljivega.

V takem vzdušju so se nekatere ljudje v Trstu tudi spomnili, da se je treba na nek način spomniti tudi desetletnice neofašističnega poraza. Prav te dni je tržaška radijska postaja dala besedo raznim govornikom, ki si laste naslove voditeljev odpora proti nacifasizmu. Med njimi je tudi samozvani polkovnik Savio Fonda, zadnji predsednik takojimenovanega ilegalnega odbora za narodno osvoboditev CLN. Fonda je v svojem radijskem nagovoru povedal, da je 2000 njegovih prostovoljcev osvobodilo Trst, jugoslovanska ljudska armada pa je samo nadaljevala delo tržaškega CLN. Čeprav ni potrebno posebej poudarjati, da so Fondove trditve nesramno pačenje zgodovine, je vendar značilno, da tudi drugi govorniki na tržaškem radiu niso prav nič zaostajali za njim. Naj omenimo samo nekega Columbia, ki je trdil, da so opovci osvobodili Furlanijo in Benečijo, čeprav je znano, da so te divizije na skrivaj sodelovale z Nemci.

Vsi ti dogodki zadnjih tednov — čeprav smo jih naštetili le malo — jasno kažejo, da so v Trstu in tudi v Italiji še vedno ljudje, ki jim ni pri srcu jugoslovansko-italijansko sodelovanje in hočejo iti po stari poti, ki že desetletja preprečuje mirno sožitje dveh narodov na tem področju. Predvsem pa bi morali rimski odgovorni krogi, ki so v zadnjem času že večkrat izjavili, da si želijo dobrih odnosov z Jugoslavijo, pokazati več dobre volje in prepričati početje takšnih elementov.

V nekaj vrstah

TOKIO: Iz SZ je prispelo v Tokio 88 bivših civilnih ujetnikov. Med njimi je več ljudi, ki so bili obsojeni zaradi vojnih zločinov. V Sovjetski zvezi je še okoli 2.500 japonskih vojakov in civilistov.

TEL AVIV: V prisotnosti vodje komisije za premirje v Palestini generala Burnsa sta izraelsko in jordansko poveljstvo potrdili krajevni sporazum o zagotovitvi miru in prenehanju sovražnosti na področju Jeruzalema.

Iz izjav in dnevnega reda bandunške konference vidimo, da so težnje azijskih in afriških narodov, da se ohrani v svetu mir ter da se bodo za te plemenite cilje borili z vsemi silami. Dalje nam dokazuje ta konferenca, da imajo narodi teh dveh kontinentov v svetu čedalje večjo vlogo, čeprav se je večina njih šele v zadnjih letih otresla tujega gospodarstva. Predvsem pa moramo ceniti napore teh držav, da bi se rešile zapletenosti, v kateri so jih načrtno držale kolonialne sile. V tem pogledu so nekatere dosegle že pomembne uspehe, zlasti Indija, Burma in Kitajska.

Miroljubni svet z velikim optimizmom in simpatijami spremlja bandunško konferenco. Ni pa po godu tistim krogom, ki so v preteklosti krojili usodo narodom teh dveh kontinentov. V Washingtonu na vsak način pričakujejo, da bo v Bandungu prišlo do ostrih kritik na račun zahodne, zlasti pa še ameriške politike v Aziji in Afriki. Demokratični senator Walter George je izjavil, da bi Združene države Amerike morale gledati na bandunško konferenco z občutkom razumevanja ter končno dometi, kaj želijo afriško-azijski narodi.

Ne vemo, kakšne sklepe in obveznosti bodo delegati na konferenci končno sprejeli, vendar drži dejstvo, da bo Bandung ostal v zgodovini kot simbol prebujene Azije in Afrike.

Bandung - simbol prebujenja Azije in Afrike

V Bandungu v Indoneziji se je v ponedeljek 18. aprila začela azijsko-afriška konferenca, ki jo lahko mirne duše označimo kot enega najpomembnejših političnih dogodkov letošnjega leta. Na konferenci se je zbralo 2000 delegatov iz 29 držav Azije in Afrike in predstavljajo nad polovico vsega človeštva.

Na večer pred konferenco je predsednik indonezijske republike Sukarno pred ogromno množico v Bandungu takole označil pomen afriško-azijske konference: »Potrebno je najti način, da bo svet, ki je razdeljen na več političnih sistemov, živel v miru. Prav ta načela so vzrok sklicanja konferenc v Bandungu. Prebujeni azijski in afriški narodi želijo z dosego neodvisnosti zavzeti svoj položaj v svetu in s tem tudi pravico do nemotenega življenja. Zahodni svet mora zaradi tega doumeti cilje in težnje azijskih in afriških narodov po popolni svobodi in neodvisnosti!«

Predsednik indijske vlade Nehru pa je poudaril, da mora ta konferenca prispevati k uditvi miru v Aziji in v svetu. Predsednik kitajske vlade Cuenlaj je dejal: »So še ljudje, ki jim ta konferenca ni

po volji, toda jaz sem prepričan v njen uspeh. Navzočnost delegatov iz Azije in Afrike daje vsem tem narodom v njihovi zgodovini prvič priložnost, da skupno pretrčajo vsa vprašanja splošnega pomena.«

Ze iz samih izjav vodilnih politikov največjih azijskih in afriških narodov lahko sklepamo, kako pomembna je ta konferenca in da bo brez dvoma šla v novejšo zgodovino kot eden najvažnejših dogodkov. Bandunška konferenca nam obenem dokazuje, da se v Aziji ne more storiti ničesar več brez Azijcev, še manj pa proti njim. Predsednik indonezijske republike Sukarno je v otvoritvenem govoru brez vsakega okolišaja izjavil, da so minili časi, ko je bilo mogoče azijska vprašanja urediti samo s sklepi vlad daljnih držav. Več kot polmiliarda ljudi v Aziji in Afriki lahko zdaj dokaže preostali manjšini v svetu, da odločno terja mir in ne vojne ter da hoče biti na svojo moč ali slabost vselej na strani miru. V Aziji in Afriki so narodi povsem enodušni v tem, da je potrebno odpraviti rasno diskriminacijo in kolonializem.

Sukarno jasneje ko tako ni mo-

gel naznačiti programa in teženj azijskih in afriških narodov in s tem tudi ciljev in vzrokov konference v Bandungu. Ze prvega dne konference so poudarili, da bodo obravnavali probleme, ki so življenjskega pomena za vse človeštvo. Večina narodov Azije in Afrike, ki so bili v preteklosti prepuščeni bedi, izkoriščanju in ponižanju, so sedaj postali suvereni in neodvisni. Toda ti narodi ne gredo sedaj po poti maščevanja, temveč sledijo splošno človeškemu idealom, ki so mir, enakopravnost in sodelovanje. To se pa lahko doseže edino tako, da vse države spoštujejo načela politike dobre sosesčine ne glede na politične, socialne in verske razlike, da spoštujejo suverenost in ozemeljsko nedotakljivost vsake države in da obsojijo agresijo.

Se več. Delegati večine človeštva so si zadali nalogo, da bodo na konferenci v Bandungu poskušali poiskati način, kako premostiti prepado, ki je zaradi hladne vojne nastal med Vzhodom in Zahodom. Predsednik burmanske vlade U Nu je izrazil upanje, da bo konferenca dokazala, da je koeksistenca možna. Takšen vglad bi pomenil osvežitev za sedanji svet, ki je prevzet strahu in zaskrbljen zaradi vojne nevarnosti.

Nov proizvod tovarne ex Arrigoni v Izoli

Tovarna je v letu dni skoraj podvojila število zaposlenih

Pred kratkim je tovarna za predelavo in konzerviranje rib, sadja in zelenjavo ex Arrigoni v Izoli dala na trg nov proizvod — kooke za juho. Sicer imamo pri nas že nekaj tovarnih živilskih industrij, ki izdelujejo razne ekstrakte za juhe, vendar je proizvod Arrigonijev povsem različen, saj gre za visoko kvaliteten nadomestek in tudi vsakemu pristopno ceno. Proizvodnja je sicer v začetnem obdobju in še zdaleč ne krije povpraševanja, vsekakor pa je velik uspeh kolektiva, da je osvojil proizvodnjo artikla, ki smo ga doslej lahko dobili le v inozemstvu. Računajo, da bodo lahko že v tem letu proizvodnjo v toliko povečali, da bo krila lep del domačih potreb.

Za omenjeno tovarno je značilno, da njena proizvodnja ne sloni izključno na predelavi in konzerviranju rib kot je to primer za drugimi tovarnami živilske industrije v Kopru in Izoli. Pisali smo že o napravi za predelavo paradiznika in kvalitetnih izdelkih te vrste, ki jih je začela proizvajati tovarna minulo leto v jeseni. Temu so se pridružile še razne predjede in podobno, tako da je danes asortiment proizvodov precej širok. Hkrati so v tovarni razširili posamezne oddelke in oblate. Kolik napredek je tovarna naredila v enem letu, nam razen povečane proizvodnje pove tudi število zaposlenih, ki se je v tem obdobju dvignilo od 400 na 700 delavcev in delavk. Še posebej je to velikega pomena za Izolo in okolico glede na zaposlitev ženske delavne sile, saj je med novo zaposlenimi le nekaj odstotkov moških, vse drugo pa ženske in dekleta iz istrskih in kraških vasi.

Tudi v letošnjem letu imajo velike načrte. Vodstvo tovarne predvsem skrbi velika količina raznih odpadkov, do katerih prihaja pri predelavi posameznih proizvodov. Samo pri predelavi paradiznika, sadja in razne zelenjave jim ostane nad 50 vagonov odpadkov, ki jih ne morejo koristno uporabiti. Vse to pa ima določeno hranilno vrednost. Sedaj že nekaj mesecev delajo poskuse, kako bi iz teh odpadkov pripravili kremo za koke. Dosledni poskusi so dali zadovoljive rezultate. Deset kokeži že 6 mesecev živi izključno ob hrani, ki jo pripravljajo iz omenjenih odpadkov z majhnim dodatkom ribje moke.

Čeprav menijo, da je poskus uspel, bodo še nekaj časa nadaljevali z opazovanji, tako da se dokončno prepričajo. Nato pa nameravajo urediti kokošjo farmo, na kateri bodo gojili nad 10.000 kokoši in jih hranili izključno z odpadki, ki so jih doslej metali v morje. Pri tem je zanimivo, da je tovarna te odpadke ponujala raznim zadrugam, da pa ni nikjer našla interesenta, čeprav jih je bila pripravljena dati brezplačno.

Neglede na uspeh tega poskusa je prav gotovo potrebno pohvaliti iniciativo kolektiva in njihovo prizadevanje, da čimbolj izkoristijo surovine, ki jih predeluje ter res uporabi vse, kar se da uporabiti. Tako hkrati povečuje svojo proizvodnjo in znižuje proizvodne stroške. To prav lahko

Pogozdovanje na Goriškem

V številnih krajih goriškega okraja so pred dnevi začeli s pogozdovanjskimi deli. Na Skalnici, Sabotinu, Podnanosu in pod Kuoljem je pri pogozdovanju zaposlenih 50 delavcev. Na Krasu pa na raznih krajih pogozduje 120 ljudi. Skupno bodo letošnji pogozdili 100 hektarjev površine. Pri tem bodo porabili nad pol milijona sadik. Po sadikah zelo povprašujejo tudi zasebni kmetje. Ti dobijo sadike brezplačno.

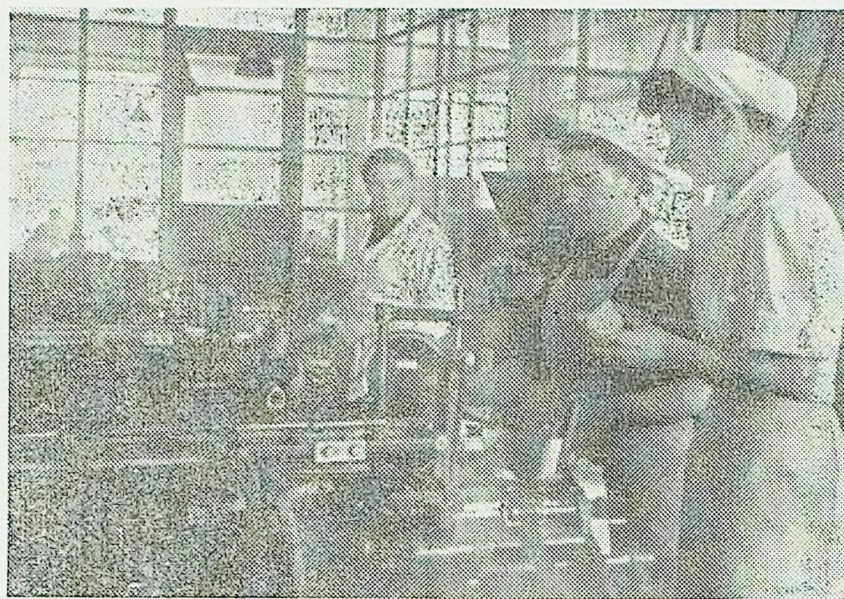
Tovarna Ex Arrigoni v Izoli

sprejme

**2 vajenca za mehnično stroko
1 vajenca za električno stroko
2 sodarja (lahko priučena)**

služi za primer racionalnega gospodarstva in dobre organizacije proizvodnega procesa. In četudi podjetje za take poskuse žrtvuje nekaj sredstev, so ta dobro naložena.

Tudi tovarniški prostori in okolica tovarne dobivajo vse lepši izgled. V minulem letu so obnovili in preuredili več notranjih prostorov popločili prostor za sušenje rib in prehode med posameznimi oddelki tovarne ter s tem izboljšali higijske in delovne pogoje, ki so bili svoj čas vse prej kot zadovoljivi. Sicer bi bilo napačno trditi, kako je sedaj vse lepo in v redu, vendar je viden velik napredek, ki ga je tovarna naredila v zadnjem času.

Delavke pri strojih za stiskanje kock

Vipava v slavnostnem razpoloženju

V nedeljo so prebivalci Vipave že drugič po osvoboditvi praznovali občinski praznik v spomin na slavno bitko prvih primorskih partizanov pred trinajstimi leti na Nanosu. Proslave so začele že v soboto zvečer s slavnostno akademijo, ki je bila v dvorani zadrugnega doma. Slavnostni govor je imela Mirinka Ribarič, predsednik občinskega odbora Socialistične zveze v Vipavi. Pri kulturnem delu akademije so nastopili mladinski pevski zbor nižje gimnazije, mladinci in mladinske vipavske »Partizane«.

V nedeljo dopoldne je bilo polaganje vencev pred spomenik padlih borcev, vod pripadnikov JLA pa je izstrelil častne salve. V zadrugnem domu je bila slavnostna seja občinskega ljudskega odbora, katere so se udeležili vsi bivši odborniki nekdanjih odborov Osvobodilne fronte, republiški poslanec Zgornje Vipavske doline tov. Martin Graj-Rudi in narodni heroj Zvonko Ferjančič. O razvoju ljudske oblasti in o pomenu partizanske borbe na Nanosu pred trinajstimi leti je govoril predsednik občinskega ljudskega odbora Josip Kostanjevec. O pomenu borbe na Nanosu je govoril tudi Martin Graj-Rudi, ki je takrat vodil primorske partizane.

Ob tej priložnosti so v Vipavi odprli razstavo gornje-vipavskih vin in živinorejsko razstavo.

Na občnem zboru vipavske Vinarke zadruga, ki slavi te dni 60-letnico obstoja so sklenili, da bodo ves čist dobiček porabili za investicije. S tem bodo predvsem povečali vinso klet, ki je postala premajhna.

PRI PRAVE
ZA PROSLAVO

10-LETNICE OSVOBODITVE

Obnovitev dveh zgodovinskih dvoran

Prijazna primorska trga — Ajdovščina in Cerkno — se skrbno pripravljata na proslavo desetletnice osvoboditve, saj bosta v njih centralni proslavi primorskega ljudstva. V Ajdovščini so začeli obnavljati zgodovinsko dvorano, kjer je 5. maja pred desetimi leti zasedala prva slovenska ljudska vlada. Obnovitvena dela so zaupali gradbenemu podjetju Primorje, sredstva v višini 3 in pol milijona dinarjev pa je odobril Izvršni svet Slovenije. V dvorani, ki so jo zaščitili kot zgodovinski spomenik, bo 5. maja slavnostna seja Izvršnega sveta Slovenije.

Računajo, da se bo proslave ude-

ležilo okrog 25.000 ljudi. Razen nastopa združenih pevskih zborov bodo na sporedu tudi fizikalne in telovadne prireditve, pri katerih bo sodelovalo okrog 4000 telovadcev, gasilcev in fizikulturnikov JLA.

Tudi za drugo centralno proslavo na Primorskem ob desetletnici osvoboditve, ki bo v Cerknem, so opravili že večino pripravljanih del in sestavili obširen načrt prireditev. Tako bodo obnovili zgodovinsko dvorano IX. korpusa, kjer bo tudi centralna prireditev ob sodelovanju vseh mladinskih zborov primorskih okrajev in bivše igralske družine IX. korpusa. Pripravljali odbor za proslavo je sklenil, da bodo postavili spominske plošče na vseh mestih, kjer so med osvobodilnim bojem delovale razne organizacije. V načrtu imajo ureditev grobnice in postavitev spomenika »Na Breču«, kjer je med NOB padlo 47 tečajnikov partijske šole. Spominsko ploščo bodo odkrili tudi v partizanski bolnici »Franja« v Spodnjih Novakih. K svečanostim nameravajo povabiti vse bivše ranjence, ki so se nekdanj zdravili v tej bolnici ter Jožeta Vilfana, Vido Tomšičevo, nekdanjega komandanta XXX. divizije Staneta Potočarja-Lazanja in vse vidnejše predstavnike vojaških in političnih oblasti, ki so bili med NOB v teh krajih.

Iz mnogih krajev Primorske nam poročajo, da bodo proslave ob desetletnici osvoboditve združili s prvomajskimi prireditvami in s proslavami 27. aprila — dneva ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenije. V Tolminu bodo na večer pred 27. aprilom organizirali pevski koncert mladinskega zbora tolminskega učiteljskega, na večer pred 1. majem pa bo koncert pevskega zbora centralnega doma JLA iz Beograda. Ob tej priložnosti bodo tudi organizirali po mestu bakljado, po okoliških hribih pa bodo zakurili kresove. Večina prireditev pa bo 1. maja. Tako nameravajo v dopoldanskih urah odpreti razstavo gradiva iz NOB in etnografski muzej, popoldne pa bodo na sporedu telovadni nastop domačega društva Partizan ter razna športna in strelska tekmovanja. Druga maja namerava organizirati tolminsko planinsko društvo izlet v znano partizansko vas Tolminske Ravne, kjer bo partizanski miting. Med tolminskimi vasi moramo omeniti še posebej Most na Soči, kjer bo domači pevski zbor nastudiral poseben program, s katerim bodo nastopili po vseh vaseh svoje občine. V Kobaridu pa bodo imeli osrednjo proslavo 27. aprila, ki jo bodo združili s praznovanjem občinskega praznika.

Ok.

Medana v Brdih

Na konferenci zastopnikov občinskih LO in osnovnih organizacij Socialistične zveze so razpravljali o nalogah in delu političnih organizacij v zvezi z zaključkom agrarne reforme. Posebne komisije so več sto kmetom dodelile v trajno last precejšnje površine zemlje in gospodarska poslopja. Dokumente o lastništvu razdeljujejo kmetom ta teden na svečanih sestankih Socialistične zveze. Nekdanjim kolonom, ki so sedaj postali lastniki tiste zemlje, katero so rodovi pred njim obdelovali grofom in drugim velikašem, se s tem obetajo boljši življenjski pogoji, ki jih bodo sami ustvarjali s svojim delom. Tudi za razvoj sadjarstva, vinogradništva in kmetijskega strokovnjakov. Teh še vedno zelo primanjkuje.

Goriška Brda so sedaj razdeljena na dve državni posesti v Vipolžah in v Dobrovem, med Knečko delovno zadrugo in zasebne kmetovalce. Na konferenci so v zvezi z nadaljnjim gospodarskim razvojem Brd poudarili potrebo po vzgoji dobrih domačih kmetijskih strokovnjakov. Za predsednika Socialistične zveze bodoče briške komune so izvolili republiškega ljudskega poslanca Jožeta Stakuliča.

Mč.

pomagali z materialnimi in finančnimi sredstvi šempaska občina, kmetijska zadruga in zadrugno podjetje »Vinodol«. Sicer pa so pripravljali odbori prihodnjih občinskih komun na področju goriške komunalne skupnosti že povsod izdelali podrobne načrte za prireditve.

Zelo razgibane priprave za proslavo desetletnice osvoboditve so tudi v postojnskem in sežanskem okraju. Pripravljali odbor za proslavo prvega maja v Postojni je sklenil, da bodo ob prvem maju in Dnevu zmage organizirali v mestu razne akademije in druge prireditve, mladina pa bo poskrbela za kresove in za okrasitev mesta. Pevski zbor bo priredil koncerte v Jurčah, Račjem, Zagorju in Boču že 24. t. m. 27. pa bo velika proslava v Pivki z bogatim kulturnim sporedom. V Sežani pa so imeli pred dnevi telovadno akademijo domačega društva Partizan, ki je služila kot priprava za Pokrajinski zlet Partizanov v Kopru. Na akademiji so vsi nastopajoči zadovoljili občinstvo, zlasti pa so ugajale mladinke z baletnimi točkami in z ritmičnimi vajami.

Na Koprskem so se v zadnjem tednu razgibale priprave zlasti po vaseh. Tako so v Šmarjah sestavili obširen načrt prireditev. 23. aprila bo telovadna akademija Partizana, 1. maja pa bo v Pomjanu otvoritev nove šole. Ob tej priložnosti bodo organizirali razne prireditve. Šmarčani pa nameravajo proslaviti desetletnico osvoboditve tudi z raznimi gospodarskimi uspehi. Člani kmetijskih zadrug so se na primer zavezali povečati kmetijsko proizvodnjo za 10 odstotkov v primeri z lanskim letom. Posadili bodo tudi 10 tisoč oljčnih sadik, zrgolali 10 hektarjev površin za nove vinograde ter uredili po vaseh vodnjake in greznice.

Na področju hrvaške Istre so sestavili obsežen načrt prireditev v Rovinju, kjer bodo imeli 30. aprila improviziran napad na mesto in svečano akademijo, 1. in 2. maja pa razne kulturne in športne prireditve. V Pazinu bodo glavne prireditve 8. in 9. maja, ko bo svečana akademija in telovadni nastop mladine. V načrtu imajo tudi partizanski marš po partizanskih krajih pazinskega okraja. Tudi v Bujah so že začeli s pripravami za proslavo desetletnice osvoboditve. Pred dnevi je bujsko gledališče uprizorilo na čast desetletnici osvoboditve Kreftovo zgodovinsko dramo »Celjski grofje«.

Kakor nam poročajo iz Ljubljane, organizira Rdeči križ Slovenije ob desetletnici osvoboditve izlet s posebnim vlakom v bivše koncentracijske taborišče Mathausen, kjer je med vojno umrlo na tisoče jugoslovanskih internirancev. Za ta izlet je veliko zanimanje tudi med primorskimi Slovenci, saj je tam umrlo med vojno tudi okrog 300 Primorcev. Izlet bo od 5. do 8. maja.

Kdo to plača?

Na redni seji Občinskega komiteja Zveze komunistov v Piranu, 13. tega meseca, so razen drugih vprašanj razpravljali tudi o poslovanju nekaterih podjetij in o pojavih, ki kažejo naravnost na malomaren odnos do ljudskega premoženja, razsipništvo, neskromnost in podobno. V te janalizi so člani komiteja zlasti kritizirali podjetje Splošna plova. Čeprav to podjetje obstaja že nekaj mesecev pod tem imenom, razen tega pa ni povsem novo ustanovljeno podjetje, ampak naslednik starejšega podjetja »Agmarit« in pozneje »Slovenija-linije«, niso še izvolili organov delavskega upravljanja in poskrbeli, da bi se podjetje konstituiralo.

Čuden je tudi odnos do organov oblasti. Podjetje samovoljno je zasedlo vilo Tartini v Strunjanu, ne da bi imelo odobritev pristojnega občinskega odbora v Portorožu. Tako je sedaj, ko smo že takorekoč v turistični sezoni, v tej vili stanujejo uslužbenci omenjenega podjetja, namesto da bi bila služila svojemu namenu. Medtem pa gostinci jadi-

kujejo za prostore. V vilo se dnevno prevažajo iz Pirana štirje uslužbenci z avtobusom, ki je last podjetja. Dva druga uslužbenca pa prihajata in odhajata vsak s svojim avtomobilom. Prav tako so si tudi nabavili televizijski aparat. Kakor vidimo, so dobro poskrbeli za svoje uslužbence.

Na drugi strani pa vidimo o bližini omenjene vile štiri nove prikolice za kamione izpostavljenе dežju, burji in osem drugim vremenimskim prilikam in neprilikam. To stanje traja že več kot tri mesece.

Razumljivo je, da se ob vsem tem ljudje sprašujejo, kdo je odgovoren in na koncu, kdo vse to plača. Ne gre za to, da bi zanikali uslužbenec ali delavcem kateregakoli podjetja pravico, da podjetje prispeva s svoje strani k olajšanju tako delovnih kot stanovanjskih in drugih pogojev, vendar pa mora biti tu le nekakšen odnos do sredstev podjetja, ki jih kolektivno zaupa skupnost, prav gotovo ne s tem namenom, da bi jih razmetavali in uničevali.

LEP KULTURNI USPEH KUD „ISTRA“ IZ KORTINE

V nedeljo smo prebivalci Kortine-Vršiča doživeli velik kulturni dogodek. Mlada igralska družina KUD »Istra« je v Bočajih uprizorila igro »Stari greh«. Vas je za to priložnost dobila praznično zunanost in smo v počastitev tega dogodka izvesili tudi našo zastavo. Prireditve so se udeležili predsednik okrajnega LO Koper, tov. Franc Kralj, upravnik GSP Koper, tov. Oskar Venturini, predsednik Zveze prosvetnih društev tov. Vilhar Srečko, direktor Zavoda za pospeševanje gospodarstva dr. Kovačič in predsednik OZZ tov. Ivan Knez. Da je bilo za našo prireditev veliko zanimanja, je dokazala številna udeležba ljudi iz Vršiča, Kortine, Bočajev, Kozlovičev, Zabavlj in še drugih. Ne vemo, kaj naj zapišemo o plesu, ki so ga istočasno priredili v bližnjih Poptrah. Mislino da bi bilo vsakakor bolj prav, če bi ob takem dogodku, kot je bila ta kulturna prireditev — ki je prva večja predstava po dolgem času v tem kraju — ples odložili za en teden in se udeležili predstave.

Vsi igralci brez izjeme so svoje vloge dobro odigrali. Lahko zapišemo, da smo bili presenečeni, ko smo jih videli, kako so se vživeli v osebe, katere so predstavljali. Če vemo, da so se igrice naučili v zelo kratkem času, in da so imeli samo dvanaest vaj, je to za mlado dramsko skupino vsakakor velik uspeh. To je ob zaključku predstave poudaril tudi upravnik GSP Koper, tov. Venturini. Tudi pevski zbor, ki je šel v povojih, je dobro zapel nekaj pesmi. Zeleli bi, da bi tako dramska skupina kot pevski zbor še naprej razvijala tako kulturno dejavnost. Ta začetni uspeh je igralce tako ohrabil, da bodo že v nedeljo

gostovali v Vanganelu. To naj bi bilo mladini v Vanganelu v izpodbudo, da bi kmalu tudi sama nastopila na domačem odru v novem združenem domu s kako daljšo igro.

Da je ta prvi večji nastop mladim igralcem dosegel tak uspeh, imajo v prvi vrsti zaslugi igralci in pevci, ki se niso ustrašili učenja. Dalje zaslužita vse priznanje učitelj Janko in žena Justina. Uspeh igre jima je najboljši dokaz, da sta dosegla svoj namen, ki je dvigati kulturo na vasi. Odbor KUD »Istra« se zahvaljuje režiserju in pevovodji tovarništvu Pertotu iz Kopra za pomoč, ki jo je dal pri učenju.

Ob tej prireditvi se je pokazalo, kako zelo nam je potreben primeren kulturni dom. Prebivalci vasi našega kraja bi radi večkrat gledali podobne predstave, če bi imeli primeren prostor. Zadovoljni smo, da so predstavniki oblasti iz Kopra sami videli zanimanje ljudstva za kulturne predstave. Upamo, da bomo kmalu lahko pričeli s pripravami za grannjo novega kulturnega doma, ali pa s preureditvijo večjega poslopja v kulturni dom. Pomoč, ki nam jo je ob tej priložnosti obljubil predstavnik Okrajne zadrzne zveze, nam bo zelo prav prišla. Upamo, da nas bodo podprli tudi ostali forumi na okraju. Sami bomo napravili vse, kar bo od naše strani mogoče, da bo tudi naš kraj krasil lep kulturni dom.

Občni zbor Rdečega križa v Kopru

Na občnem zboru Rdečega križa v Kopru je bilo podano poročilo o delu RK v mestu in okolici, ki v mimi dobi dela predvsem na zdravstveno-prosvetni vzgoji množic, na dvigu higijskih pogojev v mestu in na vasi ter pomaga zdravstveni službi pri preprečevanju nalezljivih bolezni. V zadnjih dveh letih je bilo v tem smislu usposobljenih 110 pomožnih bolničark, ki so poselele tečaje za prvo pomoč in pomagajo zdravstveni službi ob manifestacijah, izletih, počitniških kolonijah in podobno. Za širjenje zdravstvene kulture med prebivalstvom je RK organiziral zdravstvena predavanja, filme in razpečaval zdravstvene brošure in tiskovine. Akcija za prostovoljno krvodajalstvo, ki se je vršila v tem letu, je bila bolj propagandnega značaja. V Kopru je bilo 50 prostovoljnih krvodajalcev, ki so dali skupno 12½ litrov krvi, ter s tem postavili temelje za nadaljnje zbiranje krvi za potrebe naših bolnic. Na pobudo članov Rdečega križa in s prispevki prebivalstva so začeli v jeseni graditi v Kopru protituberkulozni dispanzer, ki bo nadomestil dosedanjega. Na socialnem polju je RK pomagal socialno ogroženim s prispevki v hrani, oblačilih in z de-

namnimi podporami, poleg tega pa pomagal urejevati življenjske težave z intervencijami in nasveti. RK bo pomagal urejevati zdravstveno-higijske pogoje v mestu in okolici, širil bo zdravstveno prosveto med prebivalstvom in nadaljeval z borbo proti nalezljivim boleznim, proti tbc, pijančenju in s posebno skrbjo za zdravje mladine.

namnimi podporami, poleg tega pa pomagal urejevati življenjske težave z intervencijami in nasveti.

RK bo pomagal urejevati zdravstveno-higijske pogoje v mestu in okolici, širil bo zdravstveno prosveto med prebivalstvom in nadaljeval z borbo proti nalezljivim boleznim, proti tbc, pijančenju in s posebno skrbjo za zdravje mladine.

Piran

Na pobudo Sveta za prosveto in kulturo in prizadevanje Marije Velikonja, ravnateljice slovenske gimnazije, je v Piranu začela delovati šolska kuhinja. Sedaj se v kuhinji hrani 17 dijakov, Gmočno sta kuhinjo podprli občini Portorož in Piran.

Ko bo začelo delovati Društvo prijateljev mladine, bo dijakom omogočeno delovanje v raznih krožkih. V okviru društva so po prizadevanju prof. Komanove v teku priprave za postavitev lutkovnega gledališča.

DPD Svoboda si prizadeva, da bi poživelo prosvetno delo. Zadnje čase je začel delovati pevski zbor. Vodi ga novodošli Adolf Krašna. Upamo, da bo poživljalnost dosedanjih članov privabila še več pevcev, da bo zbor začel dobro razvijati svojo pevsko umetnost.

Koordinacijski odbor za proslavo 1. maja in 10-letnico osvoboditve ne drži križem rok. Združeni pevski zbori Sečovelj, Raven in Piran se pripravljajo na skupen nastop. Nastop bodo spremljale godbe iz Sv. Lucije, Pirana in godba JLA iz Portoroža. Nastopil bo tudi pevski zbor PSS pod vodstvom tov. Rupnika. Člani TVD Partizan iz vseh treh občin se vadijo za nastop, ki bo na Tartinijevem trgu v Piranu. V okviru proslave je v četrtlet gostoval GSP iz Kopra z Rollandovo komedijo »Štirje za volanom«, SNG iz Trsta pa včeraj 21. aprila s Shakespearejevo »Ukročeno trmoglavko«. V aprilu in maju je predvideno gostovanje dramske skupine PD Svoboda iz Portoroža, 7. maja bo gostoval komorni mešani zbor Doma JLA iz Beograda, v dneih 14, 15 in 16 maja pa bo v Piranu, Portorožu in v Sečoveljah priredila koncert godba na pihala iz Trbovelj.

Proslava 1. maja bo pod geslom: V komunio ob 10-letnici osvoboditve. Na predvečer bo bakljada, po vseh večjih delovnih kolektivih bodo slavnostne akademije, na hribih, ki obkrožajo Piranski in Portoroški zaliv, pa bodo zagoreli številni kresovi. Prvega maja dopoldne bo v Piranu množična proslava z govorom, nastopom zborov in televizijskim nastopom 200 članov »Partizana«. Popoldne bo ljudsko rajanje v »Vesni« v Portorožu.

— ko —

Sem in tja po Sežani

Preteklo nedeljo smo Sežančani preživeli pod vtisom kulturne radijske oddaje iz Kopra, v kateri smo dopoldne poslušali pisani program naših gimnazijcev, popoldne pa produkcijo nastopa vseh sekcij DPD »Svobode«. Obe oddaji sta vzbudili veliko zanimanje in, kdor premore radijski aparat, je napeto sledil posameznim točkam programa. Vsak je bil radoveden, kaj in koliko zmorejo sežanski kulturniki, ki morajo delati pod zelo težkimi okolišninami in z zelo skromnimi sredstvi. Zato je bilo presenečenje toliko bolj ugodno, ko so se tako mladinci in starejši »Svobodaši« kar dobro odrezali. Oba programa sta bila premišljena sestavljena, četudi v izvedbi nekaterih točk morda nekoliko pomanjkljivo pripravljena. Vendar so šibkeše točke »pokrile« ostale, ki so bile res dobro izvajane. V mladinski oddaji je treba pohvaliti gimnazijski pevski zbor, solistko na harmoniki, muzikalni duet violina in klavir, recitacijo še ne objavljenih Kosovelove pesmi »Gorečnice« in ostale recitacije. Manj učinkovita je bila zborna recitacija, ki zahteva sama po sebi, posebej pa še za radijsko oddajo, posebno tehniko. Popoldne pa je žela pri poslušalcih največ priznanja dramska družina z odlomki iz Osvirkove drame »Ko bi padli oživelci« in iz Zvanove komedije »Kurentova nevdsta«. Prav tako so lutkarji simpatično podali sličico iz Lahove »Sneguljice«. Mladi salonski orkester in vrhovljška godba na pihala sta takisto dokazala, da sta kos že zahtevnejšim orkestralnim skladbam. Oddaja je bila organizirana v okviru tehnološkega ob desetih obletnici osvoboditve Slov. Primorja.

*

Komaj smo preboleli nadležno gripo, se je v Sežani pojavila nova »bolezen«, ki ji pravijo »koperitis«. Proti njej zaenkrat ni zdravila in zavzema vedno večji razmah. Ime tej bolezni je povzelo od mesta Koper, kjer nastaja sedež okrajne komunke. Ako bi se vsem tistim, ki bolujejo na tej najnovejši »boleznini«, uresničila želja, bi Sežana v najkrajšem času postala izumrla vas. Uslužbenici, delavci, natakari in natakariji, trgovski nameščenci, prosvetni delavci in nemara tudi dimnikarji in babice, vse hrepeni v Koper, kakor da bi bila z ustanovitvijo komun odvzeta Sežani vsaka življenjska možnost. Razumljivo je, da more sedež okrajne komunke sprejeti samo toliko in takih ljudi, kolikor in kakršnih potrebuje za organizacijo novega upravnega aparata. Prav tako bodo koprške gospodarske organizacije vzporedno s svojim razvojem postopoma izpopolnjevale svoje delavske in uslužbenske kadre, kar pa ima seveda tudi svoje naravne me-

je. Mimo vsega tega pa ne kaže prezreti dejstva, da bo v Sežani ostal center največje občine na Krašu z vsemi njenimi gospodarskimi, kulturnimi, zdravstvenimi in drugimi ustanovami. In tudi tej občini bodo potrebni kadri, kakor so ji potrebni danes. Zato rajši razmišljajmo o tem, kako bomo vsak po svojih močeh pripomogli Sežani do takih gospodarskih in drugih uspehov, da bo naša komunska občina koristen, napreden in močan član okrajne skupnosti.

*

Pretekla športna nedelja je našim nogometašem prinesla kar dva poraza v srečanju s Tolminci. Temu je deloma krivo to, da so naši že vnaprej pričakovali tak izid tekme, ker jih je navdalo z malodušnostjo, namesto da bi se bili oborožili s samozavestjo in dobrim treningom. Dekadence sežanskega nogometnega športa je očitna in če pojde tako naprej, mu bodo kmalu uvenele še tiste skromne lovorike, ki si jih je priboril v preteklosti. Vem, da so bo ta ali oni ob tej ugotovitvi nevoljno namrdnili, toda dejstvo je dejstvo in bo ostalo tako vse dotlej, dokler se naši nogometaši ne bodo zopet lotili dela s takim članom kakor pred dvema letoma, ko so bili mnogo boljši.

*

Kakor so povedali na nedeljskem občnem zboru Planinskega društva, bo morda še letošnji jesen stal pod vrhom Slavnika planinski dom. Okoli štiri milijone dinarjev je v ta namen zagotovljenih, sežanski planinci pa so se obvezali, da bodo prispevali k gradnji doma vsak po 15 ur prostovoljnega dela, kar največ materiala in finančne pomoči. Gradnjo doma bo vodilo koprsko Planisko društvo, ki bo pozneje prevzelo tudi upravo doma. Doma na Slavniku bo prva večja planinska postojanka na področju koprške okrajne komunke. Na občnem zboru je bil izvoljen nov upravni odbor s predsednikom tov. Dmrovškom Avgustom, ki je eden izmed ustanoviteljev sežanskega Planinskega društva.

Dekani

Upravni odbor Prosvetnega društva »Jadran« je na zadnji seji sklenil, da bo v Ljudskem domu uredil prostor za knjižnico in čitalnico. Za namestitev knjižnice bodo preskrbeli nove police in pult. Vsa potrebna mizarska dela bodo mizarji izgotovili s prostovoljnim delom. Odbor Socialistične zveze in občinski LO bosta poskrbela za potrebna denarna sredstva. Knjižnico in čitalnico bodo odprli prvega maja. Prosvetno društvo bo organiziralo tudi knjižno razstavo. D.

Na kratko

Prvega maja bo začela obratovati tovarna vijakov v Kninu. Predvideno, da bo že letos izdelovala približno 800 ton različnih vijakov in matic. V prihodnjem letu bo proizvodnja narasla na 4000 ton vijakov in matic od 6 do 24 mm. Izdelovala bo skupno 570 različnih tipov. Kako veliko je zanimanje za produkte te tovarne priča dejstvo, da je vsa letošnja proizvodnja že vnaprej razprodana.

*

V trepčanski topilnici v Zvečanu je začel obratovati prvi oddelek za elektrolizo srebra. S tem bo Trepča prihranila letno okoli 20 milijonov deviznih dinarjev, ki jih je morala doslej plačevati Zahodni Nemčiji in Švici za rafiniranje srebra. Zgradili so tudi oddelek za pridobivanje zlata iz zlatonosne rude, ki bo v nekoliko dneh dal prve količine zlata.

*

Titovi zavodi Litostroj v Ljubljani so začeli izdelovati jeklene izdelke, ki so potrebni za gradnjo naših največjih oceanskih ladij. To so deli ladijske krnte, znani pod imenom »krmne statve«, ki smo jih doslej izključno uvažali. Vgradili so jih že v velika oceanska tramperja »Sibenik« in »Drvar«, ki ju grade v reški ladjedelnici »3. maja«. V nadaljnje tramperje iz omenjene serije, od katerih ima vsak 10.000 ton nosilnosti, bodo tudi vgradili krmne statve, izdelke Litostroja in prav tako v tramperje, ki jih gradijo za Švico. Ta uspeh »Litostroja« je nedvomno pomemben za napredek naše industrije.

*

Kolektiv tovarne »Djuro Djakovič« v Slavonskem Brodu je začel izdelovati prvo serijo lokomotiv po 100 ton. Letos jih bodo izdelali 10. Tovarna izdeluje tudi 500 rudarskih vagončkov, baterije za čiščenje plinov in prvi bager za šest različnih operacij. Razen tega so začeli graditi 30 lokomotiv za normalni tir.

*

Tovarna »Djuro Djakovič« bo letos začela izdelovati več novih izdelkov, kakršnih dosedaj pri nas še nismo izdelovali. Med njimi so trije parni žerjavi z zmogljivostjo po 60 ton. Izdelala bo tudi dva žerjava 140 ton zmogljivosti.

Gostovanje Tržaškega SNG na Koprskem

Po naših mestih gostujejo te dni Tržačani s Shakespearejevo igro »Ukročena trmoglavka«, ki jo režira kot gost inž. arh. Viktor Molka iz Ljubljane. Recenzent tržaškega SNG, Vladimir Bartol, pravi, da sodi »Ukročena trmoglavka« med najboljše letošnje uprizoritve in da je nudila občinstvu po svoji vsestranski harmonični izvedbi obilo umetniškega užitka.

Vsebinska je v kratkem tale: Bogat plemič Baptista iz Padove ima dve hčerki — trmoglavko Katerino in krotko Bianco. Mlajša, Bianka, ima cel roj snubcev, toda oče je ne da v zakon, dokler se ne bo poročila starejša. In ker je petična, se najde tudi za njo snubec. To je mlad in odločen plemič iz Verone, Petruccio, ki se izkaže kot izvrsten krotilec. Ko se pozneje vsi snidejo, tudi Bianka je že poročena in nek njen nekdanji snubec, je »trmoglavka« najkrotkejša žena.

Prepričani smo, da bodo tržaški gostje tudi pri nas želi za kvalitetno igro vse priznanje.

Nova Gorica

Ob zaključku šolskega leta bo Glasbena šola DPD »Svoboda« v Novi Gorici priredila javni nastop. Šola obiskuje letos 50 učencev, ki so večinoma sinovi delavskih družin. V šoli poučujejo glasbeno teorijo, klavir, violino, harmoniko, kitaro, citre in nekatere pihalne instrumente. Šola uspešno vodi že vse od 1949 leta upravnik pošte tovariš Franc Bizjak. Sedaj ima šola začasn timer sedež v prostorih stare opekarne, ko bo zgrajen kulturni dom, bo tudi ta šola dobila v njem primernejše prostore.

Obrtništvo na Gorškem je zadnje čase doseglo lepe uspehe. Na podeželju pa vseeno primanjkuje najmanj 150 obrtniških uslužnostnih obrtniških delavnic. V teh delavnicah bi lahko dobilo zaposlitev najmanj 250 delavcev.

Veliko skrb posvečajo odgovorni predstavniki okrajne obrtne zbornice šolanju in vzgajanju novega kadra v obrtništvu. Obrtniške šole obiskuje letos 670 vajencev. V treh celoletnih obrtniških šolah prejemaajo vajenci tudi izdatno hrano za polovično ceno. Šole podpira okraj in obrtna zbornica.

Na letošnji skupščini okrajne obrtne zbornice so se nekateri delegati pritožili, da primanjkuje kotlovine, cinkaste pločevine itd.

Turistično društvo Portorož-Piran

V ponedeljek zvečer je bil v Portorožu ustanovni občni zbor Turističnega društva Portorož - Piran. Novoustanovljeno Turistično društvo čakajo velike naloge. Udeleženci ustanovnega občnega zbora so ugotovili, da bo moralo društvo posvetiti vso skrb za olepšanje zunanosti turističnih krajev, ureditvi nasadov, parkov, cestne razsvetljave, kažipotov ter ureditvi stanovanjskih in gospodarskih poslopij. Prav posebno skrb bo moralo društvo posvetiti kontroli nad izvajanjem čistoče v hotelih. Društvo bo v ta namen že zadnji teden aprila organiziralo teden čistoče. Ker je turizem v tem kraju med drugim tudi pomemben družbeno-političen in gospodarski činitelj, bo društvo organiziralo pet komisij, ki bodo skrbale za organizacijska vprašanja lokalnega turizma, za pospeševanje lokalnega, cestnega in pomorskega prometa, ter za turistično propagando. Društvo bo med drugim skrbelo za zaščito spomenikov, prirejal kulturne in športne prireditve.

Za izvedbo vseh teh del bo društvo uporabilo nad dva milijona dinarjev. Ta sredstva bo črpalo iz turistične takse, dotacij občin, okraja ter gospodarskih organizacij.

Za predsednika novoustanovljenega društva je bil izvoljen direktor trgovinske agencije »Delamaris« v Izoli tovariš Lojze Lesjak. at.

Tudi kulturno-prosvetno delo je produktivno

Ob letni skupščini Zveze prosvetnih društev in DPD „Svoboda“

Kakor smo že poročali, je bila v Kopru letna skupščina Zveze prosvetnih društev koprškega okraja ter Ljudske prosvete iz Postojne in Sežane. Na skupščini so delegati posameznih okrajev poročali o ljudsko-prosvetnem delu.

V poročilu iz Kopra smo slišali, da deluje v okviru Zveze 26 društev z 2319 člani, 18 dramskimi sekcijami, 14 pevskimi zbori, 14 knjižnicami, 12 godbami na pihala, 3 lutkovnimi odri, 1 tamburaškim orkestrom, 1 kmečkim orkestrom in 1 plesno skupino. Nadalje imamo 20 odrov, 11 prosvetnih domov in 9 združenih domov. V okviru Zveze prosvetnih društev dela tudi Ljudska univerza, ki je imela v preteklem letu okrog 90 predavanj in kakih 130 znanstvenih, dokumentarnih in poučnih filmskih večerov. Prosvetna društva so imela lani 45 dramskih prireditev in 67 predstav predvsem gostov iz Kopra in Trsta. Združeni pevski zbori so nastopili trikrat. Potem je poročilo govorilo o težavah, ki se kažejo v pomanjkanju strokovnih kadrov in finančnih sredstev, pri posameznih društvih na terenu pa tudi v pomanjkanju primernih prostorov.

V postojnskem okraju je preteklo leto delovalo 23 prosvetnih društev in dva DPD „Svoboda“ s 105 odseki, med temi 24 dramskih, 31 pevskih, 13 godbenih, 2 recitatorska, 3 plesni, 1 lutkovni, 5 Ljudskih univerz in 26 raznih tečajev. Vseh članov je 3137, med temi 1967 aktivnih. Društva so imela v lanskem letu 177 prireditev, od tega 90 dramskih predstav, 36 pevskih nastopov, 8 godbenih, 6 plesnih in 37 nastopov po drugih odrih. Pri tem niso vštete razne proslave, na katerih so sodelovala vsa društva. Dramska sekcija ima 636 članov, ki so uprizorili 51 del, od tega 9 mladinskih. Predstave si je ogledalo 26.835 ljudi. Probleme imajo podobne kot v Kopru in v Sežani, kot je pokazala diskusija.

Medtem ko so zastopniki koprškega in postojnskega okraja navajali podatke iz lanskega leta, je sežanski delegat povedal sedanje stanje, po katerem je v okviru 15 prosvetnih društev, ki imajo 13 dramskih odsekov, 15 pevskih zborov, 1 lutkovni oder, 8 Ljudskih univerz. Se kar zadovoljivo je kulturno-prosvetno delo v kraškem predelu, manj pa v Istri in v Brkinih.

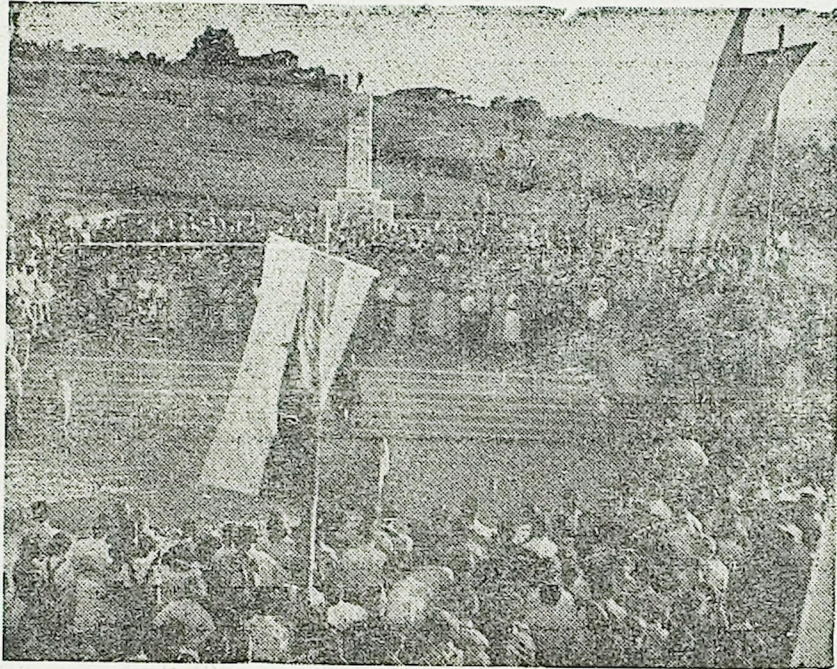
Diskusija pa je te statistične podatke ilustrirala, pojasnila zakaj je tako in kako bi lahko bilo, za kar se moramo truditi in nenehno boriti in za kar moramo zdaj, ko se formirajo nove skupnosti komun, tudi skušati doseči. Diskusija pa je tudi pokazala, da je bilo v poročilih marsikaj olepšano in da je stanje na kulturno-prosvetnem področju zelo pereč problem. Zlasti to velja za koprsko poročilo. Nima pomena naštevati raznovrstne dejavnosti in visoko število dramskih družin ali pevskih zborov, če jih danes dela v resnici veliko manj in je še od tega mogoče le eden ali dva kvalitetna. Veliko premalo smo napravili, če samo registriramo dramsko skupino ali pevski zbor, ki je nastopil priložnostno ob neki proslavi in je s tem povečal število nastopov in »delujočih« zborov v statističnih podatkih. S tem seveda ni rečeno, da ni prav, da smo priložnostno ali kampanjsko obudili take skupine in zbere k življenju, napačno pa je, da smo jih po prireditvi oz. nastopu pustili, da so zamrli. Kar spomnimo se proslav za Okroglico leta 1953 in mladinskega festivala v Kopru lanske leto, ko smo doživljali številne kulturne prireditve in je skoraj v sleherni vasi zaživela kaka kulturno-prosvetna dejavnost. Prav na tistih prireditvah in številnih slonijo tudi gornji podatki koprškega poročila. Toda če poledamo resnici v obraz, je stanje precej drugačno: od 14 pevskih zborov, ki jih omenja poročilo, dela v resnici samo 5; od 18 dramskih družin lahko komaj rečemo, da jih dela 12 itd. In če dalje poročilo toži, da manjka strokovnega kadra, se upravičeno sprašujemo, kdo so bili tisti ljudje, ki so lani in predlanskem omogočili tem amaterskim skupinam, da so začele in kaj je napravila Zveza pro-

svetnih društev, da bi te skupine obdržala pri življenju in kaj za tiste ljudi, ki so pokazali pripravljenost in veselje do dela. Poleg tega pa ne smemo pozabiti na dejstvo, da se je v zadnjem letu priselilo k nam veliko ljudi iz Slovenije in mnogi med njimi bi bili pripravljeni in sposobni, da bi pomagali.

Vsa poročila se tudi ukvarjajo predvsem s problemi pevskih zborov in dramskih skupin (kar je res pri nas najbolj razširjena oblika ljudsko-prosvetnega dela), manj pozornosti pa posvečajo izobraževalnemu delu, ki bi pa ravno moralo predstavljati pionirsko delo zlasti v Istri in Slovenskem Primorju in na katerem bi potem lažje gradili ostale panoge udejstvovanja. In ena prvih in najvažnejših stvari, na katere bi morali misliti pri organiziranem izobraževalnem delu, sta knjižnica in čitalnica, ki postane ta žarišči izobraževalnih prizadevanj. O tem smo slišali v poročilih zelo malo, največ pri postojnskem okraju. Skoraj odveč bi bilo poudarjati potrebo po izobraževalnih sekcijah in njihovem delu, ker nas je že nešteto krat delo pri ostalih sekcijah izučilo, da brez organiziranega prizadevanja, brez razglabljanja in pametnega načrtovanja ter učinkovitih ukrepov ni

čemo, da je odvisna še od mnogih faktorjev, med katerimi so kulturne dobrine na prvem mestu. V kulturno-prosvetnih dvoranah kaj radi zapišemo geslo »Kultura ljudstvu«. To ni brez pomena in čeprav je to geslo že staro in znano, se nam vedno bolj vsiljuje in kaže kot neizprosna zapoved današnjega časa. Delavski razred pri nas si je izbojeval svojo oblast, in mora znati upravljati naše gospodarstvo in našo industrijo tako, kakor je to potrebno za socialistično družbo. Toda naši delovni ljudje nimajo v svojih rokah samo industrije in produkcije, ampak tudi vso kulturo in znanost, ki jo je človeštvo nagrmadilo v stoletjih. To kulturo morajo vsrkati vase in jo bogatiti. Njihova izobrazba in kulturna raven bo poleg strokovnega znanja odločujočega pomena pri produktivnosti.

Ko bodo to doumeli tisti, ki so jim pri srcu samo industrijski objekti in investicije, se verjetno ne bo več zgodilo, da bodo pri delitvi dva milijona dobička odmerili kulturno-prosvetnemu delu borih 50.000, ali da bodo kulturni delavci, ki prosijo sredstva za gradnjo kulturnega doma, postavljeni pred dejstvo, naj dokažejo, da bo bodoči kulturni dom rentabilen, kot so to doživeli v Pivki. Vpra-

Množični nastop združenih pevskih zborov koprškega okraja v Čežarjih — Pobegih leta 1953

mogoče pričakovati plodnega dela tudi na drugih področjih. Posebno to velja za predele, ki so zaostali, kjer ljudje ne kažejo zanimanja za gledališče, za koncerte ali druge kulturne prireditve, ampak se zanimajo v glavnem za ples, kvarte in še mogoče za avanturistične filme.

Drugi pereč problem, ki ga je nakazala diskusija, je vprašanje in pomanjkanje finančnih sredstev za ljudsko-prosvetno delo. Naša društva nimajo gmotnih sredstev in marsikaj prav zaradi tega živijo v preživljanju. Podjetja, ustanove in druge imajo sicer fonde za prosvetne namene, toda prepogosto jih uporabljajo tako, da kulturno-prosvetna društva od tega nimajo velikih koristi. Naši gospodarstveniki imajo navadno le malo ali nič razumevanja za to panogo udejstvovanja. Pred seboj vidijo le tovarne, dobičkonosna podjetja, produkcijo. Kultura pa ni dobičkanosni posel, nikoli ni bila rentabilna, to je stara stvar. Vendar pa so zelo kratkovidni tisti, ki ne vedo, da so kulturni delavci kljub temu produktivni ljudje in da je tudi kultura rentabilna reč. Za gospodarstvenike je navadno realna računica to, da vzamejo v roke svinčnik in papir in računajo: predstava dramske skupine je stala toliko in toliko tisoč dinarjev, povrnila pa je boren inkaso. Cemu so torej igrali? V tovarni pa stanejo stroški proizvodnje toliko in toliko, prodajna cena bo toliko — rezultat dobiček. Torej investirajmo samo v tovarne in v produkcijo, kultura pa se ne izplača. Toda ali je res produkcija samo v tovarni in ali je produktivnost delavca odvisna samo od njegove plače? Nič novega ne bomo povedali, če re-

šanje tudi ne bo, ali naj dramska družina v Prestranku še naprej igra, ko je vendar dala že 11 predstav in so bile vse deficitne, pa nima več denarja. Kaj čuda, da pod takimi pogoji tudi dobra volja in delo ljudsko prosvetnih delavcev šepa.

Govora je bilo še o mladini, ki bi jo bilo treba čim bolj pritegniti h kulturno-prosvetnemu delu, toda ne pri tem od nje samo zahtevati in ji nalagati dolžnosti, ampak ji nekaj tudi nuditi.

Novi odbor, ki so ga izvolili delegati na zadnji skupščini, bo imel težko, toda tudi hvaležno poprišče dela.

Te dni je imelo redni letni občni zbor tudi DPD „Svoboda“ iz Kopra. Po izvolitvi delovnega predsedstva in kandidacijske komisije so poročali o delu društva predsednik, tajnik, blagajnik in član nadzornega odbora.

Iz tajnikovega poročila je bilo razvidno, da ima koprsko DPD „Svoboda“ 233 članov, od tega 88 aktivnih in 145 podpornih. Toda od vseh teh članov je le 22 delavcev in 18 mladincev, kar vsekakor ni razveseljujoče dejstvo.

Med društvenimi sekcijami je bilo najbolj uspešno delo moškega pevskega zbora, ki šteje danes 51 članov (ob lanskega leta 34). Zbor je imel v razdobju enega leta 108 rednih in 14 izrednih vaj, 30 manjših ali večjih nastopov, torej približno je nastopil dvakrat mesečno. V tem razdobju je zbor nastudiral 37 novih pesmi. Priznanje za svoje delo je dobil v potrdilo o svoji kvaliteti obveščih nastopih in celovečernih koncertih, kakor tudi v tem, da je OLO (Nadaljevanje na 11. strani)

TEKMOVANJE RADIA KOPER OB 10-LETNICI OSVOBODITVE

Ko se je Radio-Koper odločil v drugi polovici februarja za razpis tekmovanja v čast desetletnice osvoboditve, je imel v mislih predvsem sam pomen letošnjega jubileja ter dejstvo, da je bil na Primorskem v desetih letih od osvoboditve dosežen velik napredek na kulturno-prosvetnem področju.

Do zdaj je bilo na sporedu že 17 tekmovalnih oddaj, in sicer 6 oddaj prosvetnih društev, v katerih je nastopilo 8 primorskih Svobod, ter 11 mladinskih aktivov s primorskih srednjih šol.

»Svoboda« se je prijavilo 12, in sicer iz Mirna, Anrovega, Sempe-tr pri Gorici, Nove Gorice (in posebej še sekcija Svobode v tovarni pohištva), iz Idrije, Sežane, Divače, Hrpelja, Kopra, Antona, iz Loške doline (Stari trg-Log ter še Ajdovščina, ki je bila v oddaji izven tekmovanja). Doslej so bile na sporedu vse razen Divače, Hrpelja, Kopra, Antona in Loške doline, Svobodi iz Divače in Hrpelja bosta na sporedu v nedeljo 24. aprila ob 15,00, Koper in Anton 1. maja in Loška dolina 2. maja ob istem času. S tem bo radijsko tekmovanje Svobod v čast 10-letnice osvoboditve zaključeno.

Tekmovalna ocenjevalna komisija, v kateri so poleg predstavnikov Radia-Koper tudi predstavniki Glavnega odbora Zveze Svobod, Glavnega odbora Ljudske prosvete Slovenije, CK LMS ter predstavniki Svetov za kulturo in prosveto vseh petih primorskih okrajev, bo na podlagi tekmovalnih oddaj ocenila posamezna društva ter določila tri razpisane nagrade (60.000, 40.000 in 20.000 Din). Radijska Tekmovalna komisija bo predlagala Glavnemu odboru Zveze Svobod ter Pripravljalnemu odboru za proslavo v Ajdovščini, da bi se te nagrade svedčano podelile prvim trem Svobodam na dan proslave 5. maja v Ajdovščini ter da bi nekatere sekcije teh treh društev tam po možnosti tudi nastopile, kar bi dalo zaključku tekmovanja primeren poudarek.

TEKMOVANJE MLADINSKIH AKTIVOV

To tekmovanje smo pričeli 13. marca, ko ste poslušali tekmovalno oddajo pionirjev nižje gimnazije iz Zalega hriba. Prijavilo se je 22 mladinskih aktivov, torej velika večina srednjih šol na Primorskem. Doslej so bile poleg Zalega hriba na sporedu še MKUD »Ivan Roba« na gimnaziji v Novi Gorici, Nižja gimnazija — Sempe-ter pri Gorici, Gimnazija — Ajdovščina, Nižja gimnazija — Dobrovlje, Gimnazija »Jurij Vega« — Idrija, Dom Elektro-gospodarske šole — Cerkno, Slovenska gimnazija, Koper, Osemletka — Dekani, Gimnazija — Sežana ter Nižja gimnazija Komen. V nedeljo ob 9.00 je na sporedu Učiteljske iz Kopra, v torek ob 11,00 pa Nižja gimnazija iz Podgrada v sežanskem okraju. Zatem slede še gimnazije iz Postojne, Cerknice, Kobarida, Bovca, Tolmina, Vipave, ter učiteljske iz Tolmina, Pomorska srednja šola iz Pirana ter Nižja gozdarska šola iz Idrije. Iz posameznih okrajev so se prijavili k tekmovanju iz tolminskega 7, iz goriškega 6, iz koprškega 4, iz sežanskega 3 ter iz postojnskega 2 mladinska šolska aktiva.

Tekmovanje bo zaključeno 12. junija, ko bodo trem najboljšim aktivom, ki jih bo izbrala ocenjevalna komisija, svedčano podeljene nagrade (20.000, 15.000 in 10.000 Din) ob zaključku velikega pokrajinskega zleta BVD »Partizani« v Kopru. Tudi tekmovanje mladinskih aktivov poteka zelo uspešno ter so dosedanje prikazali zelo pester in ponekod tudi zelo kvaliteten kulturni spored.

TEKMOVANJE LJUDSKO-PROSVETNIH DRUŠTEV

Na seji tekmovalne komisije 16. marca na Radiu-Koper so člani komisije soglasno sprejeli predlog tov. Julija Beltrama — Janka, naj bi se tekmovanje Svobod ločilo od tekmovanja Ljudsko-prosvetnih društev. Poleg organizacijske olajšave ima ta predlog prednost tu-

di za društva, ker je sedaj namesto prvotno razpisanih treh kar šest nagrad. Tri najboljša ljudsko-prosvetna društva bodo namreč posebej nagrajena z enakimi nagradami, kot prve tri Svobode. Glavni odbor Ljudske prosvete Slovenije pa je že sklenil prispevati polovico za te nagrade.

H tekmovanju se je prijavilo skupno 32 prosvetnih društev in sicer po 9 iz goriškega in tolminskega okraja, 8 iz postojnskega ter 6 iz koprškega okraja. Iz sežanskega okraja se ni prijavilo nobeno ljudsko-prosvetno društvo.

Tekmovanje prosvetnih društev, z izjemo PD »Bojana« — Zali hrib, ki je bilo na sporedu že 13. marca, se prične v nedeljo 8. maja ob 15,00 uri. Trajalo bo do praznika Dneva vstaje slovenskega naroda 22. julija, ko bodo prvim trem svedčano podeljene nagrade na proslavi v Cerknem.

Zaradi velikega števila prijavljenih društev bodo vsako nedeljo v tekmovalni oddaji po tri društva. Snemanja na terenu bodo za prosvetna društva po sledečem razporedu:

tolminski okraj v času od 1. do 13. maja,
goriški okraj v času od 15. maja do 1. junija,
postojnski okraj v času od 1. junija do 15. junija in
koprski okraj v času od 15. junija do 1. julija.

V prihodnji številki pa bomo objavili točne datume snemanja za vsa prijavljena društva. Ti datumi bodo dokončni in morajo biti društva ob določenem dnevu pripravljena za snemanje.

Radio-Koper bo podelil ob zaključku tekmovanja vsem Svobodam prosvetnim društvom in mladinskim aktivom v priznanje za njih udeležbo in uspešno sodelovanje v razpisnem tekmovanju v čast desete obletnice osvoboditve lične spomin-ske diplome.

NATECAJ RADIJSKIH IGER IN PRIPOVEDI

Za zaključek še nekaj besed o tem natečaju, ki mu je potekel rok 31. marca in so bile zanj razpisane tri nagrade: 30, 20 in 15 tisoč Din.

Ta prvi tovrstni razpis Radia-Koper, ki naj bi vzbudil k pisanju slovenskih radijskih iger z domačo sodobno tematiko, je, lahko rečemo, vsaj po številu poslanih prispevkov, uspel. Dobili smo namreč 9 takih prispevkov, večji del anonimnih, dva, trije pa tudi z navedbo avtorja. Vsebinsko poslane radijske igre, pripovedi in poizkusi odgovarjajo pogoj razpisa. Večina del zajema prav borbo na Primorskem. Seveda ima večina tako vsebinske in stilistične, kot tudi radijsko-tehnične pomanjkljivosti. Nekaj med njimi pa je kvalitetnejših, tako predvsem radijske igre z nalovom: »Izdajalec« ter »Jutro v maju« in »Stefan Zivce«, ter radijske pripovedi »Naša pot« in »Nocoj bo morje slavnostno razsvetljeno«.

Med temi bo ocenjevalna komisija, v kateri so profesorji tov. Vilhar, Janež, Lenardič iz Kopra, dramaturg Gledališča Slovenskega Primorja Djurdjica Flere, ter Vasja Ocvirk, Tugo Klasinc in Silvo Dornik z Radia-Koper, odločila nagrajene prispevke, o čemer bomo poročali v prihodnji številki.

Naslovi ostalih prispevkov so »Zločin«, »Ilegalec«, »Izvidnica« in »Se toplo srce...«. Ta poslednji je poizkus, ki ga moramo posebej omeniti, saj ga je napisal mali Dolinšek Martin, gojenec II. letnika strokovne šole v Logu, sirota iz Deškega vzgajališča v Gornjem Logatcu. Omeniti moramo tudi Pirnat Leopolda iz Ljubljane in Svetik Petra iz Plužnje pri Cerknem.

Tudi med prispevki, ki ne bodo nagrajeni, bo nekatere Radio-Koper odkupil ter jih prirejene in radijsko obdelane izvedel z navedbo avtorjevega imena. Kljub pomanjkljivosti v kvaliteti je tudi ta razpis, spričo odziva med ljudmi, ki doslej niso pisali radijskih iger, kar je bil tudi eden izmed namenov razpisa, uspel. O vsebini in kvaliteti pa se boste lahko prepričali sami, ker bodo nagrajena dela v kratkem na sporedu Radia-Koper.

S. D.

Praznujemo štirinajstletnico ustanovitve Osvobodilne fronte Slovenskega naroda in desetletnico uresničenja temeljne točke programa Osvobodilne fronte, ki je govorila o uničenju in izgonu okupatorja. Bila je v celoti uresničena prvega maja, ko so v Trzaskem zalivu utihli odmevi zadnjih strela velike osvobodilne borbe. To je zgodovinsko dejstvo, resnica, ki je ne more zabrisati ničesar, prav tako kot ni moglo in ne more obrisati slovenskega naroda, organiziranega v OF.

Domovinska ljubezen in ljubezen do zemlje, povezanost s slovenskim in vsemi jugoslovanskimi narodi, to je bilo tisto, kar je odločevalo, da se je ljudstvo na Primorskem odzvalo klicu Partije in se odločilo za oboroženo borbo proti okupatorju. Primorski človek je simpatiziral že z nesrečno Abesinijo, ki so jo napadli fašistični imperialisti, simpatiziral je z rečno Španijo. Zato je tudi s takim navdušenjem pozdravil prve glasove o Osvobodilni fronti in partizanih, ki so prišli na Primorsko čez tako utrjeno in zastraženo mejo. Prve partizanske strele na Gorenjskem so slišali po vsej Primorski, so jih slišali v Trstu in Gorici. Iz preprostega ljudstva so že leta 1941 vetajali nepoznani delavci, kmetje in obrtniki in so začeli iskati zveze z organizatorji osvobodilnega gibanja v Sloveniji.

Naš človek nad bere take spomine. Ob njih si utrjuje zavest in dobi moči za nadaljevanje današnje borbe za socializem. Take spomine naš bi brala posebno naša mladina, da bi ob njih spoznala, kako srčna,

»Le skup, le skup uboga gmajna, za staro pravdo zdaj bo drajna.«

se je po vsem Tolminskem razširila partizanska:

Nabrusimo kose, že klas dozoreva, že žetve bogate napočil je čas.

Skupina komunistov iz kroga poslanca Srebrničja, ki se je že 1941 leta zbiral pri tovarišu Savliju v Zatoimnu, je sama od sebe poiskala vezo z Jesenicami na Gorenjskem, odkoder je potem dobivala propagandno gradivo ter začela delati za OF. Tovariši Savli, s partizanskim imenom Medved, ki je 1942 leta postal prvi tehnik tolminskega okrožja, je postavil vezo z Oskarjem Kovčičem v Trstu.

Na Cerkljanskem je poleti 1941 leta začel delovati za OF Štucin Jaka-Cvetko, ki je bil poslan z Gorenjskega. V septembru istega leta so bili poslanci z Gorenjskega še Andrej Brovč-Janko Platiša Jakajlu. V Zgornji Vipavski dolini je trojica tovarišev Franc Hrib-Grač, Francu Lavrenčič-Grenča in Tone Medved vsi iz Podgraje, že v avgustu 1941 služala govorice o ljudeh, ki se skrivajo »po krovju«. Ta trojica je začela prva zbirati hrano in obklopa za partizane. Kmalu je postavila vezo s Pivsko četo in organizatorji OF. Zelo delaven je bil tudi Ivan Mohorčič-Tiger iz Lož pri Vipavi. Njegova hiša je kmalu postala nekako vojno področje za vso Vipavsko dolino. Prav iz njegove hiše je odšel v partizane tudi narodni heroj Janko Premrl-Vojko. Na Spodnjem Vipavskem je začel delovati Ivo Kosovel

iz Sela pri Crničah. Bil je mobiliziran v italijansko vojsko, kjer je organiziral moške in začel nositi domov orožje in strelivo. V aprilu 1942 je ušel iz Barija, ker je zvedel, da bodo edinico, kateri je pripadal, poslali v Afriko. Doma je potem deloval kot aktivist - terence vse do poletja 1943, ko je padel v hiši, kjer je bil obklojen.

V goriški okolici sta že leta 1941 delovala, povezana z A. Veluščkom-Matevžem, Angel Kodrič in Jožef Volf, ki sta prevzela odgovornost za vso Vipavsko dolino in iskala veze s Furlanijo. Avgust Dugolin-Maks pa je prevzel organizacijo Krasa. Koncem 1941 leta je bil Kras že razdeljen na pet področij, od katerih je vsako imelo svojega vojaškega referenta, sekretarja in odgovornega za mladino. Delovali je 14 nepopolnih in 8 nepopolnih OF odborov. Obstajalo so tudi že mladinske skupine. V svoji rojstni vasi Tomaževci je imel narodni heroj Anton Šibelj-Stjenka mladinsko skupino in delavnico, kjer so izdelovali ročne bombe. Ta »orožarnica« je bila prve mesece 1942 leta v kovačnici tovariša Vinka Dermana-Gašperja v Škrobini. Razen propagande med ljudstvom je ta mladinska skupina že leta 1941 vršila prve sabotažne akcije.

Le bežno smo pregledali Vipavsko, Goriško in Kras, toda že iz napisanega dobimo precej jasno sliko o velikem razmahu osvobodilnega gibanja na tem delu Primorske v 1941. letu. Kot bomo kasneje videli, se je to gibanje bobnotno razvijalo v leto 1942.

In Tolminsko, gorata deželica na severu Primorske? Tudi tu so ljudje že leta 1941 pokazali, da v njih nestrpnosti še vedno gori plamen nekdanjih tolminkih puntarjev. Kot njihovi davni predniki, ki so šli v tisočih nad Corico, da tam obračunajo s pijavko Bardejem in si prisvojijo urbanje med prepevanjem uponiške.

»Le skup, le skup uboga gmajna, za staro pravdo zdaj bo drajna.«

se je po vsem Tolminskem razširila partizanska:

Nabrusimo kose, že klas dozoreva, že žetve bogate napočil je čas.

Na Cerkljanskem je poleti 1941 leta začel delovati za OF Štucin Jaka-Cvetko, ki je bil poslan z Gorenjskega. V septembru istega leta so bili poslanci z Gorenjskega še Andrej Brovč-Janko Platiša Jakajlu. V Zgornji Vipavski dolini je trojica tovarišev Franc Hrib-Grač, Francu Lavrenčič-Grenča in Tone Medved vsi iz Podgraje, že v avgustu 1941 služala govorice o ljudeh, ki se skrivajo »po krovju«. Ta trojica je začela prva zbirati hrano in obklopa za partizane. Kmalu je postavila vezo s Pivsko četo in organizatorji OF. Zelo delaven je bil tudi Ivan Mohorčič-Tiger iz Lož pri Vipavi. Njegova hiša je kmalu postala nekako vojno področje za vso Vipavsko dolino. Prav iz njegove hiše je odšel v partizane tudi narodni heroj Janko Premrl-Vojko. Na Spodnjem Vipavskem je začel delovati Ivo Kosovel

1942. Sestanka so se udeležile Marjanca Svetič iz Planine, Julka Golob in Ivanka Lahajnar iz Čeplezja ter Milena Toskan in Lida Stravs iz Cerkna.

Andrej Brovč je deloval v vsej Baški grapi do Mosta na Soči in je kmalu razširil svoje delovanje še na Šentvitskogorsko planoto. Ustanavljal je mladinske skupine, ki pa zaradi konspiracije niso vedele druga za drugo. Take skupine so bile na Kneži, na Kojci, v Zarakovcu in na Koritnici. Koritniška skupina je štela 11 mladincev in 8 mladink. Mladinska skupina iz Nemškega Ruta je leta 1941 staknila zalogo orožja — 18 Gasser-pistol, ki jih je bil skril še Simon Kos, ki je takrat ječal v trzaskih zaporih ter je bil potem skupno s Pinkom Tomažičem in drugimi obsojen na smrt od posebnega fašističnega sodišča.

Bolj mrtva je bila leta 1941 Idrija, kjer je deloval Ivan Tolminec. V svo Severno Primorsko je 1941 leta prilažljala ilegalna literatura iz Vipavske doline. Le Baška grapa je imela vezo z Ljubljano preko aktivne in zavedne tovarišice Darinke Kogoj vse do 22. decembra 1941, ko je bil njen sorodnik Rado Kogoj-Boris ustrelen skupno z narodnim herojem Ljubom Sercejem.

LETO 1942

Na primorsko so prišli novi aktivisti, v februarju tovariši Jože Lemut-Saša in marca Albin Kováč. Organizacijska mreža se je utrdila posebno po konferenci aktivistov OF na Skalnici (Sv. Gora). 6. aprila 1942. Sredi aprila je pokrajinsko delo prevzel tovariš Tomo Brejce Lojze, ki ga je na Primorsko poslal CK KPS, da je prevzel posle sekretarja pokrajinskega komiteja KPS. V pokrajinski komite je pritegnil še Jožo Lemuta-Saša kot izrecno odgovornega za partizanske čete, za OF pa tovariša Antona Veluščka-Matevža. V širšem komitetu pa so bili še Albin Kováč, odgovoren za Tolminsko, Andrej Kumar za tehniko, Albin Cotar in Drago Marušič-Blaž za Trst.

Aktivistom je to leto uspelo, da so postavili vezo z naprednimi skupinami ljudi v mestih. V okolici Gorice in tudi v mestu samem je začelivo delo med mladino. Vajnejšim mladinskim sestankom sta prisostvovala tudi tovariši Brejce in Velušček. Tak sestanek je bil v neki duplini

Iz dnevnika vaše lipe

Daleč za vasio, tam, kjer se po-potnik poslovi od zadnjih hiš, je že od davnine stala stara, košara lipa. Mogočna v svoji rasti je tu preživela mnoge togebe, pa tudi lepe dni, pač vse tisto pisano življenje, ki se naslaja, živečo in spet zamirajo v vasi. Bila je priča, kako je tu človek za človekom odživil svojo dobo. Stari očanci so jo spoštovali, kadar so na klopci pod njo modrovali o letinah, o vojni in tistem, kar jih je zanimalo. V senci njenih k. šat h vej so se veselo igrali otroci mnogih rodov, toda ta stara lipa je duživala najstrašnejše dni, ko je dvij okupator gospodaril po naši deželi.

V senci te prijazne stare lipe se je odigrala strašna tragedija četa in matere, tragedija štirih otrok, ki so ljudski revoluciji prispevali svoj delež, za kar so se jim nacisti nujno kruto in nečloveško maščevali. Pod njo je za vedno usahnilo šest življenj, ki so se takrat strnila v eno samo, najbolj kričečo obtožbo vno zločincem, ki so iz nadutosti in pohlepnosti po gospostvu nad vsem svetom, brezbržno prelivali kri risceve naših ljudi.

Kováč Janez Petran je že prve majske dni leta 1942. nabasal svojoulo z najpobrnejšim, se poslovi od žene in štirih otrok ter se pridružil partizanskim četici, ki je v tem okolišu opravljala prve akcije proti okupatorju. Težko je bil slovo od družine in domačije, ki sta mu pri-rasli k srcu, toda še težje je gledal, kako škorenj okupatorja neumninon tepta vse tisto, kar se je težavozraslo iz krvavih žuljev. Grizla ga je težka usoda, ki jo je v deželo palnila vojna, zato je lahko odšel zdoma v gozd, odkoder se je hotel skupno s prvimi osvobodilnimi borci maščevati za neštete zločine.

blizu Kromberga. Kmalu po tem je mladina v Gorici zaplenila veliko ilegalistične literature, ki je bila iz Ljubljane poslana v Gorico.

V neposredni bližini Gorice na Aševici je začela delati poleti 1942 prva ilegalna ciklostilska tehnika, ki je natisnila prvo številko lista »Pri Cerinu«.

Kraj je na sončnem pobočju. Vse hiše so skrite med sadnim drevjem, ki je v dobrih letinah obloženo z debelimi sadovi. Na vzhodni strani se dvigata poleg Dmrovač še Veliki in Mali Nivč.

Med tema vrhovoma je vhod v skalnato sotesko, kjer so partizani in terenci iz kraja zgradili partizansko bolnico »Franja«. Iz soteske teče majhen potok Čerenšica, ki ob izstopu tvori dva lepa slapova. Tesno povezana s tem krajem je še gostišča »V Logu« ob glavni cesti Cerkna-Novaki. Tam je bila med narodnoosvobodilno borbo javka. Vse ranjence, ki so bili določeni za zdravljenje v bolnici »Franja«, so sprejemali tu in jih potem prenašali na nosilih po strmem klancu do »Podnivčana« ter od tam dalje v bolnico.

Tovarišu Ivanu Petnelju »Podnivčanu« smo povedali, da bi radi iz njegovih ust slišali, kako je bolnica »Franja« nastala. Večkrat smo slišali, da nekatere napisane stvari o tej bolnici ne držijo. Mož nas je radosvedno pogledal, se malo nasmešnil in odgovoril:

»Čigava je zasluga, da je bolnica »Franja« začela delovati, je težko reči. Mislim pa, da si pravice ustale po vsej Primorski množični odhod naše knjige. S tem je odločno po-

kazala, da noče več poitalijančenjati.

Posebno se je izkazala mladina, ko je koncem meseca maja razgnala celo čredo živine, ki so jo bili fašisti odvzeli ljudem na zloglasnem »radunju«. 37 glav odvzete živine so potegnili ljudje na skrivaj zaklali.

Poleti 1942 je bil za Severno Primorsko osnovan prvi okrožni odbor OF. Kako so ljudje razumeli osvobodilno gibanje, dokazuje dejstvo, da je Baško-cerkljanski okraj zbral nad četrt milijona lir narodnega posojila. Mala vasica Orček pri Cerknem je zbrala 30.000 lir.

Kras in Spodnja Vipavska dolina sta 1. maja 1942 doživela velika propagandno akcijo. Vse vasi so bile kar preplavljene z letaki, ki so imeli parole: Zivela OF! Zivela svoj dom! Primorska in Zivel 1. maj! Na vseh letakih je bila rdeča zvezda. Kmalu potem so se po cestah znova pojavile zastavice z rdečo zvezdo. Hkrati s tam pa se začela po vsej Primorski množični odhod naše knjige. S tem je odločno po-

je svojo skrivnost zaupal sosedovski fantu, ta pa spet drugemu, dokler prihajajoč tu tude niso zavohali Nemci in prihrumeli v vas. Se predno se je povsem zdanilo, so obklopi Petranovo domačijo tako na gosto, da bi jim še misl ne mogla ubežati. Navallili so v hišo, nagnala ženo Petranko in otroke napol nogo na sneg pred hišo. Bili so jih po obrazu s puškarnimi koplji in kričali karj podživljani. Razjarjeni hilejanski razbojniki so vdrli na senik in z bajoneti na puškah želi drežati v seno, da bi ga odkrili. Tedaj je Janez vedel, da jim ne more več uiti in da edinole s svojo smrtno morda lahko reši ženo in štiri otroke. Stisnjonih zob je pod sonom pripravil puško, se pognal iz sena in nenadoma stla zravnran pred osumljeni Nemci. Preden ga je kdo utegnil zgrabiti ali s strelom zbiti na tla, je Janez trikrat sprožil v Nemce pred seboj, da so drug za drugim omahnili z lestve, potem pa so ga preostali kakor živino pobili na pod in ga slednjič nezavestnega vrgli s senika na dvorišče.

Tiste zimske noči 1944. je brigada, v kateri se je hrabro in zvesto boril tudi Kováč Janez Petran, bogato poplačala nemški soldatski vse grobojbe, ki jih je počenjala z našimi ljudmi po mestih in vaseh. V hudi bitki, ki je divjala skoraj dva dni, so Nemci izgubili ogromno svolež, za kar so se jim nacisti nujno kruto in nečloveško maščevali. Pod njo je za vedno usahnilo šest življenj, ki so se takrat strnila v eno samo, najbolj kričečo obtožbo vno zločincem, ki so iz nadutosti in pohlepnosti po gospostvu nad vsem svetom, brezbržno prelivali kri risceve naših ljudi.

Kováč Janez Petran je že prve majske dni leta 1942. nabasal svojoulo z najpobrnejšim, se poslovi od žene in štirih otrok ter se pridružil partizanskim četici, ki je v tem okolišu opravljala prve akcije proti okupatorju. Težko je bil slovo od družine in domačije, ki sta mu pri-rasli k srcu, toda še težje je gledal, kako škorenj okupatorja neumninon tepta vse tisto, kar se je težavozraslo iz krvavih žuljev. Grizla ga je težka usoda, ki jo je v deželo palnila vojna, zato je lahko odšel zdoma v gozd, odkoder se je hotel skupno s prvimi osvobodilnimi borci maščevati za neštete zločine.

Kováč Janez Petran je že prve majske dni leta 1942. nabasal svojoulo z najpobrnejšim, se poslovi od žene in štirih otrok ter se pridružil partizanskim četici, ki je v tem okolišu opravljala prve akcije proti okupatorju. Težko je bil slovo od družine in domačije, ki sta mu pri-rasli k srcu, toda še težje je gledal, kako škorenj okupatorja neumninon tepta vse tisto, kar se je težavozraslo iz krvavih žuljev. Grizla ga je težka usoda, ki jo je v deželo palnila vojna, zato je lahko odšel zdoma v gozd, odkoder se je hotel skupno s prvimi osvobodilnimi borci maščevati za neštete zločine.

(Nadaljevanje na 11. strani)

★ S PARTIZANI PO NAŠIH KRAJIH

Bolnica »Franja« in Cerkljansko med NOB

Spomin bi rad napisal, spomin na partizansko bolnico »Franja« in o ljudeh, ki so skrbeli za ranjence partizane ter jim vračali zdravje. Dola, ki so ga ti tovariši — zdravniki, bolničarji in terenci — opravljali med NOB, ne more poplačati nobena nagrada in priznanje. Delna nagrada zanje je hvaličnost tistih ranjencev, ki so jim vrnili zdravje v času in okoliščinah, ko so svoja življenja tvegali kot borci na položajih.

DOMACIJA POD NIVČEM

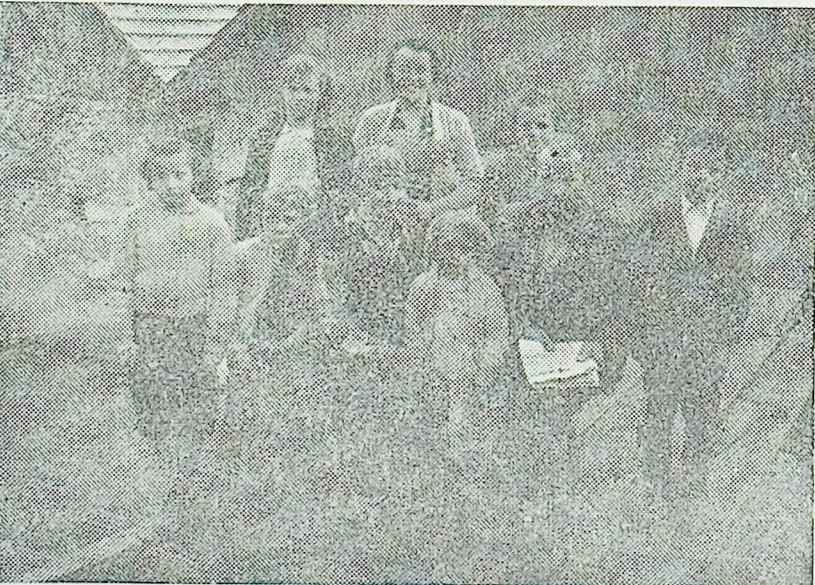
Pod 1005 metrov visokim Dmrovcem v Spodnjih Novakih sta dve kmetiji. Gospodar ene teh kmetij je kmet »Podnivčan«. Tam blizu sta še dve mali kmetiji: »Pri Kamnaru« in »Pri Cerinu«. Kraj je na sončnem pobočju. Vse hiše so skrite med sadnim drevjem, ki je v dobrih letinah obloženo z debelimi sadovi. Na vzhodni strani se dvigata poleg Dmrovač še Veliki in Mali Nivč. Med tema vrhovoma je vhod v skalnato sotesko, kjer so partizani in terenci iz kraja zgradili partizansko bolnico »Franja«. Iz soteske teče majhen potok Čerenšica, ki ob izstopu tvori dva lepa slapova. Tesno povezana s tem krajem je še gostišča »V Logu« ob glavni cesti Cerkna-Novaki. Tam je bila med narodnoosvobodilno borbo javka. Vse ranjence, ki so bili določeni za zdravljenje v bolnici »Franja«, so sprejemali tu in jih potem prenašali na nosilih po strmem klancu do »Podnivčana« ter od tam dalje v bolnico.

Tovarišu Ivanu Petnelju »Podnivčanu« smo povedali, da bi radi iz njegovih ust slišali, kako je bolnica »Franja« nastala. Večkrat smo slišali, da nekatere napisane stvari o tej bolnici ne držijo. Mož nas je radosvedno pogledal, se malo nasmešnil in odgovoril:

»Čigava je zasluga, da je bolnica »Franja« začela delovati, je težko reči. Mislim pa, da si pravice ustale po vsej Primorski množični odhod naše knjige. S tem je odločno po-

Zadnje dni oktobra 1943 sem šel po opravkih v Cerkno. Na poti sem srečal tovariša Jožeta Primožiča-Miklavža, ki mi je dejal: Prav k tebi sem namenjen. Treba bo poskrbeti nove prostore za ranjence, ker vse kaže, da v vasi ne bo več ubožnih. Navallili so v hišo, nagnala ženo Petranko in otroke napol nogo na sneg pred hišo. Bili so jih po obrazu s puškarnimi koplji in kričali karj podživljani. Razjarjeni hilejanski razbojniki so vdrli na senik in z bajoneti na puškah želi drežati v seno, da bi ga odkrili. Tedaj je Janez vedel, da jim ne more več uiti in da edinole s svojo smrtno morda lahko reši ženo in štiri otroke. Stisnjonih zob je pod sonom pripravil puško, se pognal iz sena in nenadoma stla zravnran pred osumljeni Nemci. Preden ga je kdo utegnil zgrabiti ali s strelom zbiti na tla, je Janez trikrat sprožil v Nemce pred seboj, da so drug za drugim omahnili z lestve, potem pa so ga preostali kakor živino pobili na pod in ga slednjič nezavestnega vrgli s senika na dvorišče.

Tako so pripeljali prve ranjence. Nekaterim to ni bilo prav. Bili so se posledice, če bi sovražnik kaj izvolal. Ranjencev pa je bilo vedno več. Nekega dne sta me zdravnik Viktor in Peter vprašala, če vem za kak posebno skrit kraj. Vem, sem odgovoril. Odpravili smo se na ogled. Z nami sta bila še tovariša Anton Purgar in Lida Zlatoperc, vvažnik je požgal 422 zgradb, potuma se ne spominjam več, vendar

Tovariši Petracelj — »Podnivčan« z družino

goveje živine. V zaporih in internacijah je bil 496 ljudi, padlo pa je 600 partizanov in aktivistov. Cerkljanski kmetje so preživljali borec XXXI. divizije, štace, bolnice »Franja«, bolnico »Na Kalošah«, več pokretnih bolnic, zaledne enote, zaščitne čete, vojne oblasti, komando mesta, narodno zaščito, gojenjce političnih, vojaških in oficer-skih tečajev, tehniške, orgne VOS, sodišča, Garibaldijsko brigado, ruski bataljon, številne padalce in ubežnike iz nemškega ujetništva. Tu so bile večkrat ameriška, angleška in ruska vojska misja. Voška oblast je s pomočjo NOO in ljudstva organizirala vrsto delavnic: mizar-sko, kovaško, čolnar-ko, lesno-strugarsko, orožarsko, elektrovarilsko, jadimehanično, sedlarsko, krojaško, šivilsko, itd. V teh delavnicah so bili delalci domačini, ki so dali na razpolago vse svoje orodje in opremo. V radiomehanični delavnici so izdelovali električne aparate za zašiga-

Grob partizana na pokopališču bolnice »Franja«

nje min, električne svetilke za akumulatorje, v orožari pa »par-topre«, vžigalnike za minomete in popravljalni orodje. Vse to v pogojih, ki so bili zelo tvegani. Ljudje so bili vedno pripravljani na vdor sovražnika in je v takem primeru vse hitro izginilo.

NA PARTIZANSKEM POKOPALIŠČU

Somčna pobočja Cerkljanskih hribov so znova ozelenela, ozelenela kot že stokrat, tisoletna ... Peščeni pašniki so si nadeli rožnati plašč cvetovega vreseja. Ko izza visokih hribov posije sonce, zašumijo ti pašniki od rojev čebel.

Pred vhomom v skalnato sotesko

Iz naših muzejev

Kmečka kuhinja v Notranjskem muzeju

Morda se boste vprašali: »Kje ne-ki smo že videli tako kuhinjo?« Če ste si ogledali muzej v Postojni, se boste spomnili, da vas je prav gotovo najbolj zanimala prav ta v etnografskem oddelku.

Se danes naletimo na take kuhinje ali njeje šilce. Vedeti pa moramo, da vsaka stara notranjska hiša ni imela dimnika. Dim se je leno valil kar skozi vrata, črne saje pa se polagoma prekrile nizek obokan strop. V taki kuhinji je najbolj zanimivo ognjišče, na katerem ves čas praječto plapolala ogenj.

Na čmo okajeni verigi visi iz stropa nad ognjem bakren kotliček, okrog ognja pa stoji »vzglavnika«, na katerih gore drva. Tu so tudi »trinfuzi« z lonci.

Najbolj zanimivo je pogledati na tako ognjišče, ko gospodinja hiti s kuhno. V kotličku se kuhajo žganci, v loncu jih vre zelje, v kozički pa je pripravljena mast z ovčjimi. Lepo je diši jed in užitek je sesti družini k dobro pripravljenemu kosilu.

Ko ostali odidejo po poslih, čaka gospodinja zopet delo. Če je vse pospravljeno, lahko opazimo v skledniku lično zloženo lončeno posodo, na polici pa lonce in modele za police. V žličniku vise lesene žlice, na zidu pa pokrovice in zaj-

»Pasice« je med cvetočim vresjem več s kamni ograjenih grobov. V njih počivajo tovariši, ki so v ne-zadržanih jurjih šli nad osvajalce naše zemlje. Požrtvovalnim zdravni-kom in bolničarjem je bilo težko, da vsa njihova skrb in znanost ni-sta mogla obraniti življenja vsem hrabrim borcem, ki so prišli v to bolnico. Organizacija Zveze borcev je v skalo tam zraven vzdala spominsko ploščo z imeni vseh, ki so podlegli ranam.

Obisk te bolnice narašča iz leta v leto. Lani je »Franjo« obiskalo nad 10.000 ljudi. Med obiskovalci so bili ljudje vseh narodnosti. Ljudje iz Azije in Indije so obiskali ta kraj. Med obiskovalci je bila celo neka pisateljica iz Japonske.

»Tovariš komisar, ali smem vreči par komarjev, boš videl, da se bodo oglasili.«

»Hm, saj menda nič ni.« se je oglasil mitraljezec. Vsega spremstva sem imel šest borcev. Boštjan je vrgel oglasile so se nemške brzostrelke in mitraljezi. nekaj debelih kamnov v grmovje blizu ceste in glej, »Si videl, da so v zasedi!«

Cesto smo prekoračili potem kilometr nižje. Bilo je prvo polovico maja štirinštridesetega. Sel sem s spremstvom s Pohorja tja pod Urslo goro. Na obronku neke senožeje je nekaj tedu sušajšnih smic obiralo prvo bukovno zelenje. Zima trinitirštrideset — štrinitirštrideset je bila zelo huda in ostra in se je vlekla tja v pozno pomlad.

V spremstvu je bil tudi neki bataljonski pisar, nedostudiran jurist. Cim je Boštjan zagledal srnice, mi je rekel: »Tovariš komisar, ali bi imeli toliko časa, da se usedomo in opazujemo srne?« »Zakaj pa ne,« sem mu rekel. Sedli smo ter opazo-vali.

Medtem pa je bataljonski pisar stopil k mitraljezu ter dejal:

»Kar z mitraljezom jih bom zrešeta! Da ste videli našega Boštjana, kako se je razhudil. Skočil k pisarčku ter mu dejal:

»Po kljnu ti bom dal. Rafali so za Nemce, ne pa za srne. Lačen nisi. Le kateri profesor te je v šoli tega učil!«

Bataljonski pisar je samo gledal, kaj bom jaz rekel. Rekel sem, da ima naš Boštjan prav. Pol ure smo čepeli in gledali, kako se je pasla in poigravala srnjad. Ko smo odšli, je pa kurir Boštjan tiho govoril:

»Ali je bila lepa, kajne? Takoj nato je dostavil: »Ne bi si mislil, da se med učnimi ljudmi najdemo tudi Naenkrat me Boštjan pocuka za rokav, rekoč: »Tovariš taki divjaki!«

Nektega dne konec oktobra smo šli že Smrekovec. Komisar, ali ne vidiš? Pokazal mi je tja pod pečino. Na neki mli trati so se okrog stare divje kože poigravali tije mladi gamsi in zopet sva se usedla in gledala ta prizor. In zopet je pripovedoval Boštjan, kako žive in se obnašajo gamsi. »Rad, zelo rad bi bil po vojni, če bom živl, čuvaj kaknega velikega lovšča.«

»Boš, Boštjan, kdo pa bo, če ti ne boš, ki si star borec,« sem mu odgovoril.

»Seveda, počistiti bomo morali s takimi, kakor je bil tisti poslanec, ki je na Pokljuki ubil v enem letu osemdeset petelinov in s tistimi gospodi, ki sami ustrelijo po trideset gamsov. Da bi jih zloje!«

»Boštjan, tudi to se bo zgodilo.« In kurirju Boštjanu, so od veselja žarela lica ob tem odgovoru.

Bilo je marca petinštridesetega. Na Turskih pečeh in Mozirskih planinah se je razvnela velika borba, ki je trajala tri dni. Bilo je mrzlo in burnato. Vlasovec in Nemceev je bilo nekaj regimentov. Nameravali so nas stisniti na Turskih pečinah in nas potem vreči v Savinjo. Dva dni so obstreljevali z artilerijo naše položaje. V zgodnjem jutru sva s komandantom divizije, podpolkovnikom Klenkom, obšla položaj ter hrabrila borec. Skozi neki visok zamet so komaj nesli ranjenega boreca. Sklonil sem se ter odtrnil odejo. Začudil sem se, kajti začetel sem našega starega boreca, vodnika kurirja Boštjana. Ko me je zagledal, se je grenko nasmehnil:

»Prizadelo me je.« In grabil se je za pljuča. »Eh, srniec in gamsov ne bom več gledal v svobodi, ki bo zda; zdaj prišla.«

»Boštjan boš videl, da boš odzdravel, in lovec boš po vojski, da bo veselje.« mu je dejal Brkin. Odkimal je z glavo. Čez pet minut je umrl. Zelo nam je bilo hudo, za stariim vodnikom borecem — lovcom.

»Kdo nam bo sedaj kaj povedal o gozdnih živalih?« Ko sem bil pa na prvem povojnem dopustu na Komni nad Bohinjem, sva z lovcom cele ure opazovala življenje gamsov. Večkrat mi je prišel na misel tudi kurir Boštjan: videl sem, da je govoril resnico. Ko pa je proti koncu avgusta celo noč lil dež z viharjem in ko nisem mogel zaspati, sem se usedel in napisal to stvarco kot spomin na hrabrega boreca in ljubitelja plemenit divja-cine — našega Boštjana.

MATEVŽ HACE:

Kurir BOŠTJAN

V štabu divizije smo imeli kurirja. Ime mu je bilo Boštjan. Pravega imena mu še sedaj ne vem. Dolgo let je bil lovski čuvaj. V partizanih je bil od leta dvainštridesetega in, kakor je običajno med stariimi lovskimi čuvaji, ni nikoli pripovedoval, koga vse je spremljal na lov v svoji družbi, temveč je vedno z veseljem pripovedoval o izkušnjah, kako sta se bila dva jelena tako, da sta prišla do njega in je bil primoran splezati na drevo. Se mnogo resničnih zgodb nam je pripovedoval kurir Boštjan, bivši lovski čuvaj. Kar je redkost, je razen praktičnega poznavanja gozda ter vseh gozdnih živali poznal tudi precej lovske literature. Vedno je sedel kje sam in gledal v gore. Kadar smo imeli kaj časa, smo mu pa rekli: »No, Boštjan, boš kaj povedal o lovu in živalih.« Vedno je bil pripravljen pripovedovati o življenju posameznih živali. Po navadi nam je odgovoril, da je včasih po ure in ure presedel in prečepel ter opozoval na skritem kraju, kako se obnaša žival. »Kaj bi lagal, star sem petinštrideset let in dvaindvajset let sem bil lovski čuvaj. Tako

GOSPODINJSKI POSEL NI LAHEK

Tudi sodobna gospodinja nima lahkega posla. Na videz se ta stvar ne zdi tako težka in huda, toda če se nekoliko pogledamo, bomo videli, da je delo gospodinjke kaj težavno. Koliko stvari mora gospodinja vsak dan opraviti in koliko skrbi jo vsak dan teži! Na to ne pomislijo, tisti, ki gospodinjstvo delo omalovažujejo in ga ne upoštevajo ter ženo ironično vprašujejo: Le kaj delaš ves teden dan?

Oglejmo si na primer štimčlansko družino, v kateri so starši z dvema otrokoma. Ugotovovalno je, da porabi gospodinja v taki družini na dan 15 ur, da skuha hrano, pomije posodo in opere perilo ter očisti stanovanje in obleko. Letno je to nič manj kot 5475 delovnih ur. V teh 5475 delovnih urah mora gospodinja pospraviti 1460 postelj, skuhati 2000 različnih jedi, pomiti kup posode, prehoditi dolge stokilometrsk poti in oprati približno 11.000 kosov perila. To so številke, ki se zdijo na prvi pogled nerealne, toda dali so jih natančni statistični podatki.

Nikoli pa še ni bila gospodinja tako obremenjena, kot je danes. Razen tega, da vodi gospodinjstvo, mora paziti in vzgajati otroke ter hoditi v službo. Prav zato se mora taka gospodinja otresti vseh nepotrebnih bremen in marsikaj s pametnim preudarkom izboljšati, da si olajša delo, kjer se le da. Prav v obdobjih stvareh, ki včasih vzamejo veliko časa, lahko marsikaj izboljšamo, da si delo olajšamo in prihranimo na času. Le s smotnostjo si bo lahko žena uredila življenje, ki terja od nje velike telesne in duševne napore. Toda kako naj to napravi?

Gospodinjstva pomočnica je predraga, denarne možnosti pa tudi navadno ne dopuščajo, da bi žena ostala doma in se posvetila izključno svojemu domu. Edina realna možnost rešitev je ta, da si žena razdeli delo racionalno in premišljeno in da čimveč štedi na času. Skoraj v nobenem drugem poklicu ni potrebno toliko ročnega dela, kot prav v gospodinjstvu. Koliko nepotrebnih prijemov napravi gospodinja vsak dan, koliko nepotrebnih korakov pusti za seboj. Povsod v tovarnah so vpeljali racionalne metode dela, ki štedijo čas, energijo in napor. Ali ne bi kazalo tako urediti tudi v gospodinjstvu? Če si bo gospodinja prihranila samo eno uro, je to 365 ur na leto. To je čas, ki ga lahko porabi zase, za svoje razvedrilo ali počitek.

Ce želimo, da bo naše delo doma racionalno, si zapomnimo nekaj dejstev, ki nam k temu pripomorejo. V kuhinji naj bo glavni delovni prostor praktično urejen, kolikor je to le mogoče. Posodo in kuhinjski pribor imejmo shranjen vedno na istem mestu, da ga imamo pri roki takoj, ko ga rabimo. Neprimerno in zamudno je, če ga moramo vedno iskati. Delovna miza naj bo blizu štedil-

nika, da imamo do njega čim krajšo pot. V bližini naj bo tudi pomivalni korito z vodozvodom. Zelo pripraven je ocedilnik nad pomivalnim koritom. To je navadna mreža, na katero polagamo pomite krožnike in posodo. Tako si prihranimo nepotrebno brisanje posode.

Nobenega koraka ne delajmo po nepotrebnem. S smotno organizacijo kuhinje, si bomo v njej uredili delo tako, da bomo imeli čim manj poti in nepotrebne hoje pri delu.

Ce je le mogoče, opravljajmo delo sede. Gospodinjke večinoma stojijo pri svojem delu, ker so tega pač navajene, čeprav bi z mnogo manj truda in v istem času opravile isto delo, če bi sedele. Pri delu uporabljajmo stroje in razne pripomočke, kolikor je to mogoče in kolikor jih imamo na razpolago. S tem si olajšamo delo in pridobimo na času.

Tudi varčevanje pri drobnih rečeh je koristno. Če štedimo pri drobnih izdatkih, si včasih lahko kupimo kaj večjega ali privoščimo kak priboljšek.

Kakor vidimo ima organizacija dela v kuhinji velik pomen pri lažšanju delovnih naporov gospodinjke, zato je potrebno, da o tej stvari razmislimo in si uredimo po svojih močeh in možnostih delo tako, da ga bomo zmogle.

Barve v našem stanovanju

Barva je zelo važen element pri oblikovanju prostora. Z njo moremo napraviti hladne sobe tople, temne sobe pa lahko postanejo svetle, in z barvo nam je mogoče odpraviti enoličnost v stanovanju.

Pri urejanju stanovanja smo dolej vse premalo upoštevali vlogo barve. Stanovanje smo že leta in leta barvali enako. Strop je bil bel, stene pa smo obarvali z enako barvo, zgoraj in spodaj zaključeno s temnejšo črto, vnes pa izpolnjeno z različnimi vzorci.

Moderna arhitektura pa daje barvi primerno vlogo in ta je pomemben činitelj pri oblikovanju prostora.

Izbira barv ne bo težavna. Poznamo moramo samo svojstva posameznih barv in brez velikih težav se bomo sami lahko odločili. Za odkritje bogastva barv nam lahko pomaga priroda sama. Mavrica, ki jo vsi poznamo, je sestavljena iz barvnega spektra. V njej najdemo modro, rumeno in rdečo kot primerne barve in vse ostale vmesne tone — sekundarne barve, ki nastanejo ob prelivanju dveh primarnih barv. Na primer: rdeča in rumena — kot primarni, nam dasta pri mešanju oranžno — kot sekundarno barvo.

Rdeča in oranžna sta »topli« barvi. Spominjata nas na ogenj in barvo tropskega cvetja. Oranžni barvi sledi na spektru rumena — barva sonca, pomladnega cvetja in zlato-rumene jeseni. Sledi zelena barva. Ta je v centru barvnega spektra in je barva travnikov in gozdov. Med zelo nežne barve sodi modra barva, kot »hladna« — prijetna in minna. Sledi še vijoličasta, ki pa jo v naravi zelo redko srečamo. To barvo nam morajo dati z medsebojnim mešanjem nečete barv in odtenkov.

Sedaj pa si oglejmo lastnosti posameznih barv, ki jih moremo uporabiti pri oblikovanju prostora. Tople barve nam dajo optičen vtis manjšega prostora, hladne pa prostor povečajo. Če imamo na primer majhen prostor in želimo, da bi bil na pogled večji, obarvamo vse stene s hladno barvo in stene se nam bodo na videz odmaknile. Nasprotno pa, če si želimo sobo zmanjšati, jo obarvamo s toplo barvo, ki nam bo stene približala in nam ustvarila občutek manjšega prostora.

Ozke in dolge sobe često niso prikladne in udobne. Če jih drugače ne moremo zmanjšati, nam lahko tudi tukaj pomagajo barve. Obklopi steni opleskamo s hladnimi barvami, — ki nam dve steni odmakneta, krajši steni pa obarvamo z mimiimi toplimi toni in steni se bosta približali. Tako si torej lahko pomagamo, če želimo, da bo pravokotna stena na oko kvadratna in prav tako tudi obratno.

Vtis daljše stene moramo doseči tudi z vodoravnimi črtami ali barvnimi pasovi, medtem ko z vertikalnimi stene skrajšamo.

Sobe, ki so obrnjene proti severu so hladne, ker imajo malo sonca. Take sobe obarvamo s toplimi bar-

Dva modela spomladanskih volnenih oblek

vami, ki bodo mnogo prijetnejše. Sobe, ki so obrnjene proti jugu, pa obarvamo s hladnimi toni.

Ce je soba preveč svetla, opleskamo eno ali več sten s temnejšimi barvami. Če ste ljubitelji temnih tonov, jih v vašem stanovanju lahko uporabite. Pri tem pa morate paziti, da je na razpolago dovolj svetlobe, sicer bi tako stanovanje bilo preveč temno. Tudi strop ni treba, da je vedno bel. Če preveč odbija svetlobo, ki prihaja skozi okno, ga pobarvamo z barvo, ki ima temnejši ton od ostalih sten.

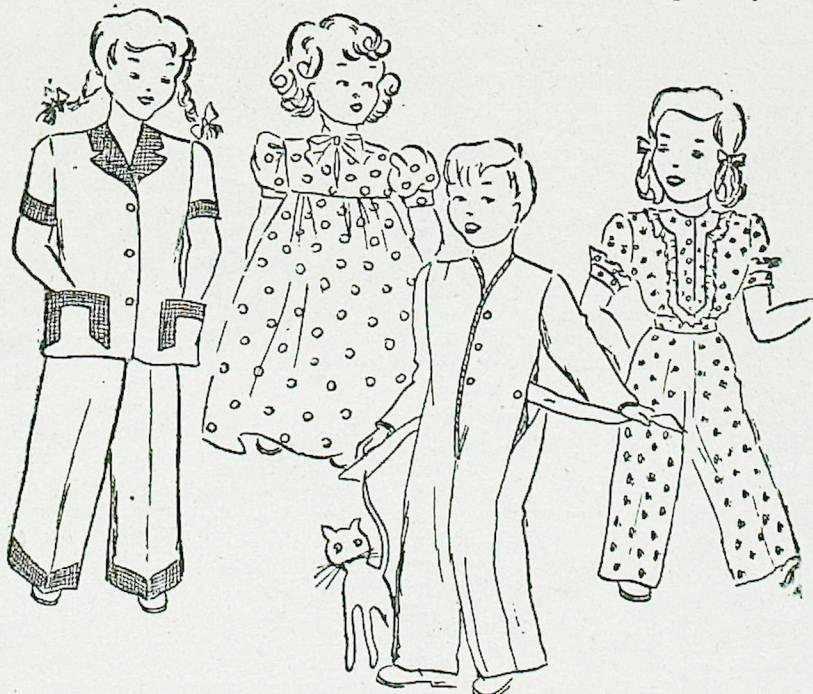
Kadar se nam zdi kakšna stena sama po sebi preveč pusta in dolgočasna, jo obarvamo z živo barvo.

Tudi pri izbiri pohištva, zaves in raznih sobnih okraskov moramo paziti na barvo. Če hočemo dati pohištvo poseben poudarek, naj bo take barve, ki je nasprotna barvi sten. Tako pohištvo se bo zdelo tudi večje. Kadar pa želimo doseči popolno harmonijo v sobi, moramo posebej paziti na skladnost barv, ki jih bomo uporabili v našem stanovanju.

Pecivo s korenjem

¼ kg moke, 24 dkg margarine, 24 dkg korenja, malo soli, 10 dkg marmelade, 10 dkg sladkorne moke.

Moko presejemo na desko, zdrobimo vanjo margarino, pridenemo še na drobno naribano korenje in malo soli. Iz vsega urno zgnetemo testo in ga postavimo na mraz. Čez kako uro ga razvaljamo za 1 cm na debelo in ga nato zložimo kot masleno testo. To ponovimo trikrat. Nazadnje razvaljamo testo na ¼ cm debelo ploščo, ki jo razrežemo na poljubne oblike, jih nadenemo z marmelado in spečemo. Pečeno pecivo povaljamo v sladkorju.

Cez zimo so otroci zrasli in potrebujejo nove spalne srajčke

PISMO STARŠEM

Dajte otrokom šolski kino

Med poletjem sem bil v nekem obmorskem mestu v gosteh pri družini, ki je imela dva fanta, nižje-gimnazijca. To sta bila pravcata strokovnjaka za kino: poznala sta vsak film in ga po svoje presojava in ocenjevala. Kar čudil sem se, da tako pogosto zahajata v kino.

Njuna mati je to dejstvo opravil-cevala nekako tako-le:

»V kinu ne vidita nič slabega, ker je kontrola stroga in mladina sme samo k filmom, ki jih posebna komisija označi kot za mladino primerne. Pač pa se v kinu naučita marsikaj, kar jima prav gotovo koristi. Zame je tudi ugodno, ker imam v tistem času, ko sta v kinu, mir za svoje opravke. Poleg vsega tega pa je dovoljenje ali prepoved za obisk kina v mojih rokah imenitno vzgojno sredstvo. Če s fantoma ni kaj v redu, nič kina za teden dni. Ta kazen opliva bolj od vsake besede in drugih kazni.«

V te razloge je bila mati tako zaverovana, da ni imelo smisla, kaj dosti oporekati. Zanj je bilo vse v pravem tiru.

Dogovoril sem se torej s fantoma, naj mi povesta, ko bosta hotela iti v kino, da bom šel z njima. Nista bila ravno preveč navdušena za ta predlog, imela sta namreč vedno svojo družbo, ali mami kot gostu je bilo željo težko odbiti, posebno še zato, ker sem obljubil, da bom plačal vse tri vstopnice. Pristala sta torej, da mi bosta povedala, kdaj bo kaj zanimivega, onadva baje že po naslovu in slikah spoznata, če se splača pogledati film ali ne.

Proi film je bil ameriški baroni film, imena se več ne spominjam. Prikazal je ureditev naravnega parka za zaščito divjačine neke v Južni Afriki. Videl sem izredno lepe pokrajinske slike in veliko množino najrazličnejših živali. Naravnost užival sem v predmetu in barvah.

Ko sem bil s fantoma spet na ulici, sem vprašal, kako jima je film ugalal.

»Klump!« se je na kratko odrezal starejši. Kje je to besedo ujel, ne vem, zanj je pač pomenila izraz najgloblega zaničevanja.

Mlajši je dodal:

»Tu sva se res enkrat pošteno urezala. Nič ni bila videti napetega življenja, nobenega pravega prepira, streljanja ali zasledovanja. Še tisti tat slonovih okel je poginil samo tako, da se je s svojim avtom in plemom strmoglavil v prepad. To je bilo vse: škoda denarja!«

»In tiste lepe živali?« sem mu predočil.

»Kaj tiste beštije! To vendar ni nič zanimivega. Doma imam vse v prirodopisni knjigi.«

Sedaj sem že imel predstavo o njunem okusu. In res, drugi — kavbojski film jima je bil popolnoma po volji. Indijanci ko napadli taborišče belih priseljencev. Bilo je bo-

Sladkor izgubi na sladkem okusu, če ga dolgo kuhamo. Zato je dobro, kadarkoli je to mogoče, da damo sladkor na koncu kuhanja ali pa celo takrat, ko je jed že na mizi.

Ohrovt in čebula vsebujeta žveplo in zato jih ne premesajo ljudje, ki imajo slab želodec. Če za časa kuhanja dodamo jedi nekaj sode bikarbone, bo mnogo lažje prebavljiva.

ja, streljanja, divjanja na konjih in kričanja, kolikor si je le kdo mogel želeli. Kino poln mladine, kakor da bi bila šolska predstava. Z radostnimi vzkliki in ploskanjem je mlada publika spremljala dogajanje na platnu.

»To je pa res bil pravi film,« je navdušeno zatrjeval mlajši fant, starejši je samo prikimaval.

Torej to je film za moja dva znanca, sem si mislil. Ali morajo prikazana, deloma prav surova dejanja dobro vplivati na še nerazviti značaj mladine? Ali je treba da film take pojave skonstruira in nekako podčrtava? To je Karl May na platnu, samo da on v mnogih svojih topisnih povestih piše blaže in kako dozdnevno krutost v nekem smislu utemeljuje z neogibno potrebo. V filmu pa ni komentarja, živahno prikazovanje se otroku vtisne v spomin dosti bolj kvarno kakor tiskana beseda.

Največ mi je dal misliti tretji film. V njem je vojaštvo zasledovalo morske roparje čez drn in strn. In čudno — mladina je ploskala in vriskala, če so razbojniki vojake potegnili za nos, in očitno ji je bilo žal, ko so razbojniki nazadnje le podlegli premoči vojaštva.

Kje je tu spoštovanje do oblasti, kje pojmovanje pravice, reda itd.? Kakšni preobrati se vrše v mladih srcih?

V nadaljnja »filmska preiskovanja« se nisem spuščal. Prepričan sem se, da mnogi filmi ne nudijo mladini takih nazorov, ki bi bili koristni za razvijajočega se človeka. Treba bo menda le temeljiteje premisliti, preden se pojavi nad blagajno o kinu naznanilo: Mladini primerno! Ali pa, kar bi po mojem bilo najbolje, ustanoviti bomo morali šolski kino, kjer bo mladina videla le to, kar je zanj koristno, pa tudi, kar jo na plemenit način zabava.

F. B.

Nevšečni mozolji

Veliko žalosti delajo ženskam, zlasti pa deklicam mozolji. Le-ti se najčesteje pojavljajo v puberteti. V mnogih primerih izginejo v nekaj letih, toga navzlic temu je treba za mozolje poskrbeti in ne na primer deklici samo reči: »Le počakaj nekaj let in mozolji bodo minili,« ali pa: »Ko se boš omožila, bodo mozolji prešli.« Predvsem ni tako gotovo, da bo res tako. Mnogo je žensk, ki so se poročile, postale matere, pa so mozolji vžle temu ostali.

Paziti moramo, da mozoljev ne izstiskamo, ker radi pustijo madeže in luknjice, ki jih pa potem prav težko odpravimo. Če imamo mastno in mozoljasto kožo, že moramo kaj ukreniti. Obraz je treba zvečer in tudi čez dan večkrat umiti z dobrim milom. Na to moramo navaditi tudi otroke, ki še nima mozoljev, da jih tako preprečimo. Najbolje je, da se otroci umivajo tako, da si roke natarejo z milom in potem z rokami masirajo obraz na vse strani. Potrebno pa je, da potem obraz temeljito speremo. To naj store tako, da med umivanjem vodo enkrat premenjajo. Vodi za izplakovanje pa je dobro dodati nekaj kisa. Morda se vam bo zdela ta nega nekoliko komplicirana, vendar pa se bo trud splačal, ker otrok ne bo imel neprijetnih mozoljev.

Takoj, ko se otroku pojavijo mozolji, je treba začeti obraz negovati. Vsak večer po umivanju z milom namažemo obraz s tole tekočino: kavno žličko presejanega žvepla v prahu, žličko glicerina, žlice čistega alkohola, 1 del prekuhanne vode in zrnce kafe. Najprej kafe raztopimo v alkoholu, nato pa dodamo ostalo. Tekočino zlijemo v stekleničko in jo pred uporabo dobro pretresemo.

Niti mozoljev niti ogrcev ni treba izstiskati, ker si s tem samo škodujemo, zlasti če, če postane izstiskanje navada, pa se lotimo mozoljev tudi z umazanimi rokami. Tako se lahko inficiramo in nastanejo komplikacije.

Ce imate mozolje, pazite tudi na prehrano. Predvsem skrbite, da boste imeli redno prebavo. Ne jejte suhoga mesa, močno začinenih sirov, zelo kislih in zelo pikantnih jedi. Vse to mozolje pospešuje. Čim več se je treba gibanja in čim več zraku, goliti je treba gimnastiko in sport, kar vse pomaga zdraviti mozolje.

Peteršilj je dragocena dišavnica

Res je, da je peteršilj najbolj poznana in razširjena dišavnica, ki jo uporabljamo v naši kuhinji. Premalo pa poznamo njegove sestavine, zaradi katerih ga uvrščamo med važne sestavine vsakdanje prehrane. Hranoslovci priporočajo, da ga me uživamo samo kot dišavnico, ampak tudi njegov sok. Ker po okusu sok ni najbolj prijeten, svetujemo, da ga mešamo z drugimi sokovi ali pa ga dodajamo jedem.

Zakaj ga moderna prehrana tako ceni? Peteršilj je najbogatejši vir vitamina A med vsemi rastlinami. Poleg tega vsebuje nekoliko vitaminov B, nekaj vitamina C in prav toliko vitamina E. Zelo bogat je na železo in drugih rudninah solih.

Svojo vrednost v prehrani povečuje peteršilj še s tem, ker nam je vse leto na razpolago v svežem stanju. Na vrtu ga ohranimo do prvih mrazov, korenine lahko odkopljemo celo pozimi, vendar ga običajno uživamo v leti. Mlado zelenje pa imamo vso zimo na razpolago, če posadimo nekaj lepih korenin v zabojček, ki naj stoji na toplem in dovolj svetlem kraju, da lahko odganja.

V zgodnji pomladi pa nam zopet postreže z njim vrt, ker začne peteršilj zelo zgodaj zeleneti.

Njegovo vrednost v jedeh ohranimo v večji meri, če jim ga primemo tik pred serviranjem.

Nova Gorica je najuspešnejše primorsko moštvo

Nedeljsko kolo v zapadni slovenski nogometni ligi se je zelo neugodno končalo za primorska moštva. Le Novi Gorici je uspelo premagati domačega rivala Branik s 3:1. Aurora in Postojna sta si razdelili izkupiček, obe točki pa sta izgubila Piran in Izola.

Največ gledalcev je privabila na igrišče tekma med Novo Gorico in Branikom. V prvem polčasu je bila igra enakovredna in rezultat 1:1 povsem odgovarja dogodkom na igrišču. V drugem polčasu pa so bili Goričani precej boljši od svojega nasprotnika in so zasluženo dosegli še dva gola. V moštvo Nove Gorice je treba zlasti pohvaliti Gorjana, ki je dosegel vse tri gole. Branik je nastopil s pomlajenim moštvom, ki je pokazalo precej srčnosti, vendar mu manjka še znanja in izkušenosti.

Srečanje med Auroro in Postojno v Kopru se je po medli igri zaključilo brez gola. Domačini so prikazali zelo slabo igro in bi po poteku dogodkov na igrišču Postojnčani celo zaslužili zmago.

Tudi drugi predstavnik koprškega okraja v slovenski ligi Piran ni imel v nedeljo sreče. Res je sicer, da Krim ni pokazal kaj posebnega, toda pred golom so bili učinkovitejši in je rezultat 2:0 v njihovo korist zaslužen.

Izola je gostovala v Ljubljani in izgubila srečanje s Slovanom v 0:2. Zmaga domačinov je zaslužena, čeprav so imeli Izolani precej smole pred nasprotnikovim golom.

Po dvajsetem kolu je stanje na lestvici zapadne slovenske nogometne lige naslednje:

Krim	12	10	1	1	51:11	21
Nova G.	11	9	1	1	46:11	19
Grafičar	12	8	1	3	48:16	17
Slovan	12	6	0	6	21:27	12
Aurora	12	5	2	5	12:21	12
Izola	11	4	2	5	18:20	10
Postojna	12	3	4	5	9:16	10
Piran	12	3	1	8	14:29	7
Triglav	12	2	1	9	10:39	5
Branik	12	2	1	9	10:39	5

V prvenstveni tekmi goriškega nogometnega centra so v nedeljo v Sežani mladinci Tolmina premagali Sežano s 5:0. Tudi tekma med prvimi moštvi obeh klubov se je končala z zmago Tolmincev z rezultatom 2:1.

Primorsko srednješolsko prvenstvo v košarki

V okviru proslav desetletnice osvoboditve in desetletnice ustanovitve postojnske gimnazije so v Postojni organizirali primorsko srednješolsko prvenstvo za moške in ženske. V moški skupini je zasluženo zmagala ekipa Pomorske srednje šole iz Pirana, ki je osvojila dragocen pokal okrajne zveze TD Partizan. Drugo mesto so zasedli dijaki postojnske gimnazije tretje pa koprski gimnazijci. Najbolji igrar na turnirju je bil Bruno Bizjak iz Pomorske srednje šole v Piranu.

V ženski skupini pa je zmagala postojnska gimnazija pred piranskim licejem in slovensko gimnazijo iz Kopra. Zmagovalke so prejele lep pokal sveta za prosveto in kluturo OLO Postojna.

Ze to nedeljo pa se bodo primorski srednješolci ponovno srečali v Kopru, ko bo na sporedu prvenstvo v odbojki.

Šahovsko prvenstvo Kopra

Te dni se je začel v Kopru šahovski turnir za letošnje prvenstvo mesta, na katerem sodeluje 14 igralcev. Po tretjem kolu vodita Oblak in Lorenčič z dvema točkama. Vendar je stanje na tabeli še precej nejasno, ker so večje število partij prekinili oziroma preložili.

Hkrati s turnirjem za prvenstvo mesta se je začel tudi turnir za osvoboditev IV. kategorije. Tudi na tem turnirju sodeluje 14 igralcev, doslej pa so odigrali 6 kol. V vodstvu je Krstančič s 5 in pol točkami pred Božičem, ki ima 2 in pol točki in tri prekinjene partije.

Goriški kotaljkarji so v dobri formi

V okviru prireditve ob Dnevu železničarjev sta se srečala v Novi Gorici državni prvak v hokeju na kotaljkah Nova Gorica in Cement iz Pulja. Po odlični igri so domačini zmagali z visokim rezultatom 14:4. V obeh moštvih je igrala večina državnih reprezentantov, ki bodo od 17. do 24. maja nastopili na svetovnem prvenstvu v hokeju na kotaljkah v Italiji.

OBVESTILO

Ozveščam vse, ki bi kupili od Ošab en Ivana, predmete hišne opreme ali druge predmete, da mu bodo isti odvzeti, ker niso bili lastnina imenovanega.

Ošaben Franc,
Novo naselje št. 134, Zamet,
Rijeka

OBJAVA

Bogdan Josip, Trg Revolucije št. 1, Koper je izgubil svojo osebno izkaznico nekje v bujskem okraju. Najditelja prosim, da mi jo proti nagradi vrne, v nasprotnem primeru jo razglasim za neveljavno.

OBVESTILO

Uprava »Slovenski Jadran« sporoča vsem podjetjem, ustanovam, zadrugam, organizacijam in privatnikom, da je prevzela zastopstvo za oglaševanje v Sl. poročevalcu in Ljudski pravici.

Za vse informacije glede oglaševanja naj se zainteresirani obratujejo na upravo Slovenskega Jadrana v Kopru, Santorjeva ulica 26.

Barba Vane Juvan...

Najprej moram z veseljem ugotoviti, da se kolobar mojih dopisnikov širi. Seveda imam največ ustrežnih dopisnikov, ker se mnogi še vedno bojijo, da ne bi Vane iz dopisov odkril njihov značaj, prepričanje, socialno strukturo, ali pa da ne bi zvedel, če so poročeni, zaljubljeni in tako naprej. Kar brez strahu! Vane ni »strigon«. Juc pa zna brati preteklost, sedanjost in prihodnost, toda samo iz cikorijskega »fundača«.

Priznati moram, da imam tudi lep kup pisanih dopisov, ki so pa žal v večini za koš, ker so zastareli ali pa preveč osebni. Dobil sem dopis celo z Jesenic na Gorenjskem, ki je potoval do mene točno 12 dni. Najprej je z naglo pošto »sfrlel« v Sečovelje, kjer so ga teden dni kuhali v mineštri, potem me je končno našel s poštarjem vred. Vabijo me, naj bi jim na Jesenice prišel pomagat sestavljati tarifne pravilnike, ker so zvedeli, da sem strokovnjak za taka in podobna vprašanja. Moram jim pa sporočiti, da se niso obrnili na ta pravi »vater« in da so se sakramensko zmotili. Vane živi in dela mimo vseh pravilnikov; še tisti, ki mu jih predpisuje Juc.

Pri roki imam krasen in zanimiv dopis iz Potoč pri Senožečah. Čeprav je malenkost zastarel, je vendar zanimiv. Poslušajte, kaj mi pišejo: »Dragi Vane! Skoda, da nisi prišel k nam okrog velike noči. Vse povprek so si nekateri žegnali prihe. Seveda je župnik iskal in iskal primerne prostore v vasi za tako svečan obred. Pri tem je že skoraj obupal, toda v zadnjem

trenutku ga je iz zadreg zvelkel nek član partije in mu prijateljsko ponudil za žegnanje prostore svoje hiše. Kajne, Vane, da je to lep zgled doprodukcije kakor v filmih.« No, ko smo ravno pri pirih, naj vam razodnem, kaj so mi javili iz Sv. Antona. Pišejo: »Pr nas je pred veliko nuč pobiral naš mežnar po hišah špeh nu jajca. Ma se je bugi revež taku nalezu črnega jenu belega, da je čez nuč obležau u jarki pr cesti. Ku se je u jetro zbediu, je ubužec vidu, de so mu ostala samu jajca. Vse je prekleju jenu reku, de bo drugo leto raj uästou doma«.

Tako smo odpravili tudi z pirhi. Iz Skocjana pri Kopru mi piše nek Vane, da je prisiljena hoditi po »špezo« v Koper, čeprav ima pred nosom trgovino jestvin. Pravi, da imajo v tisti »bogetia« prednost tiste, ki so gosposko oblečene in »rošeto« na ustnicah pa tudi če pridejo zadnje. Njo, Vane, pa niti ne pogledajo, tem drugim se pa lepo prijazno smejejo in klanjajo. Iz pred dnevi odbor Socialistične zveze Skocjana so mi tudi javili, da je z ekical sestanek volilcev, na katerega je prišlo zelo malo ljudi. Zanimivo pa je ugotoviti, da na sestanku ni bilo niti enega odbornika. Mislim, da jih ni treba ravno pohvaliti!

Ljudski odbor mestne občine v Kopru večkrat razpravlja o kmečkih vprašanjih. O svojih sklepih ima navado seznaniti svoje občane z lepaki in pozivi. V zadnjem času je na primer sklenil, da morajo kmetje licencirati bike in cepiti prašice. Za to je določil tudi rok. Občane v mestu, kjer kmetov sko-

NEDELJA, 24. IV. 1955: 8.15 Z domačih logov v nedeljsko jutro, 8.40 Našim kmetovalcem, 9.00 10. obletnica osvoboditve — tekmovalne šolskih aktivnosti — XI. oddaja, 13.45 Glasbila po željah, 15.00 10. obletnica osvoboditve — tekmovalne »Svobod« in prosvetnih društev — VII. oddaja, 16.00 Nedeljski promenadni koncert, 19.45 V ritmu sambe z orkestrom Edmondo Ros, 21.00 Couperinov grob. Orkester de la Suisse romande, 21.33 Koncert popularnih opernih arij. 22.00 Plesna glasba.

PONEDELJEK, 25. IV. 1955: 14.00 Od melodije do melodije, 14.40 Domači zvoki: Koračnice, polke in valčki iz zakladnice slovenske narodne pesmi, 15.00 Cistimo svoj jezik, 15.15 F. Liszt: Koncert za klavir in orkester št. 1 v Es duru, 15.35 Iz albuma zabavnih melodij, 19.15 Poje kvartet Golgowsky ob spremljavi orkestra Will Glahé, 20.15 Klavir v ritmu, 20.30 V narodni pesmi in plesu po Jugoslaviji, 21.05 Nočni komorni koncert II. del, 22.00 Plesna glasba.

TOREK, 26. IV. 1955: 14.00 Od melodije do melodije, 14.40 Domači zvoki: Koroške narodne pesmi, 10.00 S knjižne police, 15.20 Ali več, kaj je to? Pisan spored glasbenih ugank 16.00 Za vsakogar nekaj, 19.15 V modernem ritmu, 20.15 Operetne melodije, 20.30 Georges Gershwin »Porgy and Bess« — opera v 3. dejanjih, 20.45 Plesna glasba.

SREDA, 27. IV. 1955: 14.00 Od melodije do melodije, 14.40 Domači zvoki: Slovenski partizanski motivi, 15.00 Kulturno življenje na Primorskem, 15.15 Melodije iz revij in operet, 15.30 Glasbena kronika doma in po svetu, 16.00 Zdravstveno predavanje, 16.10 Za vsakogar nekaj, 19.15 Melodije za razvedrilo, 20.15 Revija slovenskih in dalmatinskih narodnih pesmi, 21.05 Nočni koncert operne glasbe,

RADIO KOPER

ČETRTEK, 28. IV. 1955: 14.00 Od melodije do melodije, 14.40 Domači zvoki: Poje slovenski oktet, 15.00 Morja široka cesta, 15.15 Četrtekov promenadni koncert, 16.00 Radijska univerza, 16.10 Za vsakogar nekaj, 19.15 15 minut s Frankie Lainom, 20.45 Melodije za orgle, 21.05 Nočni simfonični koncert, I. L. v. Bethoven: Simfonija št. 4, 2. R. Schumann: Koncert za čelo in orkester, 22.00 Plesna glasba.

PETEK, 29. IV. 1955: 11.00 Opoldanski glasbeni mozaik, 13.45 Glasba po željah, 14.40 Domači zvoki: Igrajo knečke zasedbe 15.00 Kulturno pismo 15.15 Glasbeno literarno oddaja: Negro spirituals in črna poezija 16.10 Za vsakogar nekaj 19.15 V ritmu z jugoslovanskimi ansambli zabavne glasbe 20.15 15' v svetu revije 20.30 Narodne pesmi 21.05 Iz vseh jugoslovanskih koncertnih dvoran 22.00 Plesna glasba.

Tudi kulturno-prosvetno delo je produktivno

(Nadaljevanje s 5. strani)

Koper odobril 800.000 dinarjev za nabavo enotnih oblek za ves zbor. Tako je postal moški pevski zbor DPD »Svoboda« naš reprezentativni zbor. Pevska sekcija ima tudi svoj poseben odbor in ločeno finančno poslovanje.

V okviru »Svobode« dela tudi lutkovno gledališče, ki je imelo do zdaj 7 predstav, in harmonikarska šola, ki jo obiskuje 15 učencev. Prvotno se je vpisalo v harmonikarsko šolo 25 članov, toda zaradi tega, ker niso imeli instrumenta, so opustili učenje. Tudi društvo samo ne premore harmonike in mu jo iz prijaznosti posoja RadioKoper.

Kakor je bilo razvidno iz poročila in iz diskusije, se koprski Svoboda lahko pohvali z nekaterimi sadovi svojega dela, ali, bolje rečeno z nekaterimi uspešnimi sekcijami. Toda ne more se pohvaliti, da je izpolnila svojo glavno nalogo, da postaja žarišče prosvetljenja delavskih množic, da je zbrala okrog sebe delovne ljudi vseh poklicev in starosti, zlasti pa mladino. Krivdo za to je iskati v mnogih vzrokih. Mogoče je bil v nekaterih stvareh tudi upravni odbor premalo elastičen, in se je nekako omejeval na sekcije, ki so dobro delale in pri tem zanemarile tiste, ki niso mogle zaživeti. Kakor je pokazala diskusija, se Svoboda bori v glavnem z ismi težavami in problemi kot vsa naša ljudska prosveta: kader, finance, prostor, naraščaj, članstvo. Tudi pri Svobodi so posvetili veliko premalo pozornosti in dela izobraževanju, čeprav je to nalogo prvenstveno priporočil Glavni odbor Zveze Svobod.

Naravnost nerazumljiv pa je odnos nekaterih podjetij in kolektivov do Svobode, ki naj bi bila njihovo društvo. Kot najbolj pereč primer so imenovali podjetje »Slavnik« in »Soča«, ki jo je član upravnega odbora osebno obiskal kar devetkrat, nakar so mu rekli, da se v Svobodo nočejo vpisati.

Na koncu letošnjega občnega zbora so udeleženci na predlog kandidacijske komisije z nekaterimi spremembami izvolili nov upravni odbor, v katerem so: Renko Ivan (predsednik), Komel Milan (podpredsednik), Podobnik Janko (tajnik), Smolnikar (blagajnik) in član Ciak Miljeva, Pohar Lado, Loredan Izidor, Kosmač Marjan in Gorup Ljubomir. Člani nadzornega odbora pa so: Resinovič, Dolinšek in Pahor.

Stari odbor je še predlagal proračun za leto 1955, v katerem je predvidel podpore in subvencije v višini 660.000 dinarjev. Vprašanje je seveda v kolikor bo naletel na razumevanje za te svoje skromne in nujnejše potrebe, ki so življenjske važnosti za obstoj in za uspešno delo.

Z. L.

Uredniški odbor — Oglavorni urednik Ivan Renko — Tiska tiskarna »Jadran« — Vsi v Kopru.

Naslov uredništva in uprave: Koper, Santorjeva ulica št. 26, telefon 170, poštni predal 2 —

Rokopisov ne vračamo Celoletna naročnina 500 dinarjev polletna din 250, četrletna pa din 130.—

Tekoči račun pri Narodni banki v Kopru št. 657-T-162

Nov uspeh Petrovića

Letošnja kolesarska sezona je že v začetku bogata na prireditvah. V nedeljo je bila zopet na sporedu kolesarska dirka v spomin na tragično preminulega kolesarja Vičda Ročiča. Tekmovali so na progi Karlovac—Reka ob zelo slabem in hladnem vremenu, tako da je nad 50 tekmovalcev odstopilo, med njimi tudi Koprčana Piciga in Vičintin.

Prvo mesto je zasluženo osvojil Petrović, član beograjskega Partizana, ki je ponovno dokazal, da je letos v odlični formi. Petrović je prevozil 130 km dolgo progo v 4 urah in 10 sekund s povprečno hitrostjo 30 km na uro. Na drugo mesto se je plasiral z zaostankom dve dolžini kolesa Stepan Maša iz Avstrije, na tretje pa Branko Begović iz Zagreba, ki je zaostal 54 sekund. Koprčan Dellasanta je bil šele četrty s 4 minutami in 9 sekundami zaostanka.

Iz dnevnika vaše lipe

(Nadaljevanje s 7. strani)

no s krvavim obrazom in najmlajšim otrokom v naročju; zadaj pa so se med surovimi Nemci preplašeni stiskali še drugi otroci. Zdaj nihče ni več jokaj, niti strupenega mraza niso čutili, vedeli so le to in to povsem gotovo, da s te poti ni več vrnitve. S strahom v očeh so žalostni sprevid opazovali sosedje iz svojih domačij. Tudi njim je bilo jasno, kam odhajajo Petranova družina.

Pod staro, zasneženo lipo so se ustavili. Prej kot bi trenili, so imeli Petranovi, od očeta in matere pa do najmlajšega Jernejčka, zanke za vratom in v zimskem vetru so se njihova prezeblja telesa zazibala na vejah stare lipe. Podivjani nacisti so se masčevali za poraz, ki jim ga je zadala pred dnevi partizanska brigada. Preden so odšli s svoje zmagoslavne akcije, je v zimsko jutro odjeknilo še šest revolverskih strel, ki jih je v nemočih žrtve z naslodo in zadoščenjem sprožil povešujoči častnik, da bi bil gotov, da se nihče od Petranovih ne bo več prebudil v življenje.

V tišini zimskega jutra je umrla Petranova družina. Stara lipa je v svoj debeli dnevnik zapisala še to zadnjo, najstrašnejšo tragedijo, ki se je odigrala pod njenimi vejami.

Stela.

Ena izmed poslednjih fotografij bivšega ministrskega predsednika W. Churchilla, ki se je, kot smo že poročali, umaknil s politične pozornice. Predno je odšel v pokoj, je priredil v svoji hiši poslovilno večerjo, na kateri se je med drugimi poslovil tudi od angleške kraljice in tako zaključil svojo dolgoletno politično življenje.

Slepi urar, ki dela v temi

V Daruvaru, na Hrvaškem, ni človeka, ki bi ne poznal 53-letnega Franja Brabca, edinega slepega urarja v Jugoslaviji. Brabec je oslepel že v četrtem letu svojega življenja in se je kljub temu usposobil za odličnega urarja. Nikoli v svojem življenju pa ni ure videl.

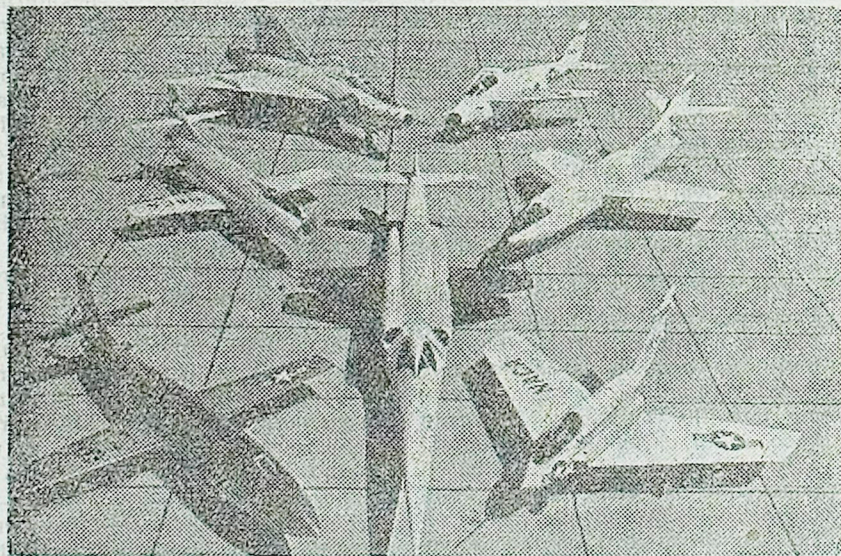
»Se kot otrok — pripoveduje Franjo — sem vedno poslušal v sobi veliko stensko uro. Vedno se mi je delo, ga je to živo bitje, ki prav tako kot jaz mima oči.«

Ura mu je bila postala najljubši predmet in prijatelj v temi. Z osemnajstimi leti je že podrobno poznal ves mehanizem ure in danes ima Brabec popravljiva vse vrste namiznih ur, ki mu je tudi vir dohodkov. Brabec opravlja vse vrste namiznih in žepnih ur, z malo večjim naporom pa lahko popravi tudi ročno uro. Daruvarčani in ljudje iz okolice mu z zaupanjem nosijo svoje pokvarjene ure.

Slepi mojster je uredil svojo delavnico v kuhinji. Za vsak delček orodja, tudi za one, ki jih je odložil v predal pred nekaj leti, se natančno spominja, kje ga je pustil. Značilno je še to, da svoj posel opravlja po uho, ker pravi da v nočni tišini najbolje sliši bitje svojih ur. Brabec si tudi sam gospodinja, v prostem času pa igra violino ali tamburico.

Pet tisoč zvezkov, osemsto tisoč strani

Mandžurski cesar Čang-Hi (živel je od leta 1662 do 1772) je naložil svojemu učenjaku, naj napiše knjigo, ki bo vsebovala vse znanje Kitajske. Knjigo so napisali in natiskali. Ima 5000 zvezkov, 800.000 strani in nosi naslov »Tu-Su-ci-čeng«. Posamezni zvezki so debeli 2 cm, za

To je zadnja serija najnovejših nadzvočnih reaktivnih letal, ki pa so še v preizkušnji. Nadzvočna hitrost in s tem v zvezi povečan zračni pritisk zahtevata vse nove oblike, tako da letala postajajo vse manj podobna istim, ki smo jih bili navajeni videti v zraku. Letalski konstruktorji se namreč niso zadovoljili s probom »zvočnega zidu«, to je hitrostjo nekaj nad 1200 km na uro, kar že danes ne pomeni nič posebnega, ampak hočejo še več. Tako se pojavljajo na nebu nove in nove vrste letal kot posledica vrtoglavega tekmovanja in borbe za hitrost. Nekatera teh letal, ki jih vidite na sliki, so pri poskusih presegla hitrost 2000 km na uro. S takim letalom bi v 20 urah obleteli zemljo.

Uporaba prodornih žarkov za pridobivanje novih vrst kulturnih rastlin

Tako na področju znanstvene kot uporabne biologije prevladuje danes mnenje, da nastanejo nove lastnosti organizmov po tako imenovanih mutacijah, to je po naglih spremembah predrobne zgradbe ali ultrastrukture žive snovi — protoplazme. Zato so take spremembe dedne, ker se spremenjena struktura kot taka naprej deli in proizvaja sebi enake, torej spremenjene strukture. Umišljenim enotam najdobjeje strukture pravimo geni, teh si pa ne smemo predstavljati kot povsem ločena, torej individualizirana zrna ali telesa podobne oblike. Po mutacijah nastale dedne spremembe so lahko koristne ali pa škodljive, morejo pa biti tudi s stališča koristnosti povsem indiferentne. O koristnosti oziroma škodljivosti novih lastnosti odločajo razmere okolja, in sicer notranjega, ležečega v samem organizmu in zunanega okolja. O

usodnih dednih spremembah glede na zunanje okolje ima glavno besedo naravni izbor, oziroma pri kulturnih rastlinah in domačih živalih umetni izbor, ki ga vrši umarjec — agronom.

Vsaka mutacija ima seveda svoj naravni vzrok, svoj vir, ki ga pa ne poznamo vedno; zato je težko odločiti, ali prihaja vzrok le od zunaj, iz okolja, ali pa tudi iz same žive snovi. Vsekakor se pojavljajo mutacije kot odgovor na delovanje močnejših količin različnih naravnih energij, med njimi izlasti kemičnih in žarkovnih.

Do pred kratkim so rejci mogli izkoristiti za vzrejo novih vrst ali pasem le dedne spremembe, ki so jih odkrili po ostrem opazovanju velikega števila poskusnih osebkov, »po naključju«. Po dolgotrajnem procesu izbora, reje in križanja se je reju v srečnih primerih posrečevalo končno vzrediti novo vrsto ali raso. Na količino in kakovost mutacij pa rejci ni imel vpliva.

Sedaj pa se situacija spreminja v prid človeštva. Žarkovna energetika nam daje v roke učinkovito sredstvo, s katerim lahko načrtno proizvodimo mutacije po najkrajši poti in s tem nove vrste in rase. Tako je tudi sama teorija o mutacijah in genih veliko pridobila.

Pri vrstah z le spolno oploditvijo ostane proces ustvarjanja novih ras nekoliko bolj počasen, kolikor ne dobimo po obsevanju, to je na umeten način, enake mutacije pri spolnih celicah, tako samice kakor samca. To velja predvsem za živali pa tudi za številne rastline, ki se množijo le po ploditvi. Drugačna je stvar z rastlinskimi vrstami, ki se lahko množijo nesporno, to je po brsteh in gomoljih; saj se brsti lahko neposredno precepajo na drugo podlago in tako hitro in množično razmnožijo kar neposredno, gomolji pa se kot taki sadijo. V preteklosti so po takšnih »spontanih mutacijah« v brstu nastale tako rekoč z enim udarcem nove vrste sadja z odličnimi novimi lastnostmi. Iz enega samega mutiranega brsta so vzgojili cele sadovnjake jablan nove vrste. V borbi proti škodljivcem kultur, ki jih je med živalstvom in samim rastlinstvom ogromno, se je proizvajanje odpornih vrst z mutacijami, povzročeni po obsevanju z radioaktivnimi žarki, zelo obneslo. Tako je pred nedavnim dr. Calvin Konzaku iz ZDA uspelo vzrediti tako vrsto ovs, ki je ne le izdatnejša v pridelku, temveč tudi odporna proti rji. Dosegel je končni uspeh in pridelal dovolj zrn za setev že v poldrugem letu. Po starih metodah bi rabil za to vsaj 10 let trdega dela. Pomen nove metode dela ni le v tem, da se doseže načrtni uspeh, temveč tudi v tem, da mora agrikultura danes uspešno nastopiti z vzrejo odporne vrste proti novemu škodljivcu, preden se uspe razširi in narediti veliko škodo. Mimogrede omenjeno, v ZDA utpi narodno gospodarstvo po takšnih škodljivcih letno škodo v znesku treh milijard dolarjev.

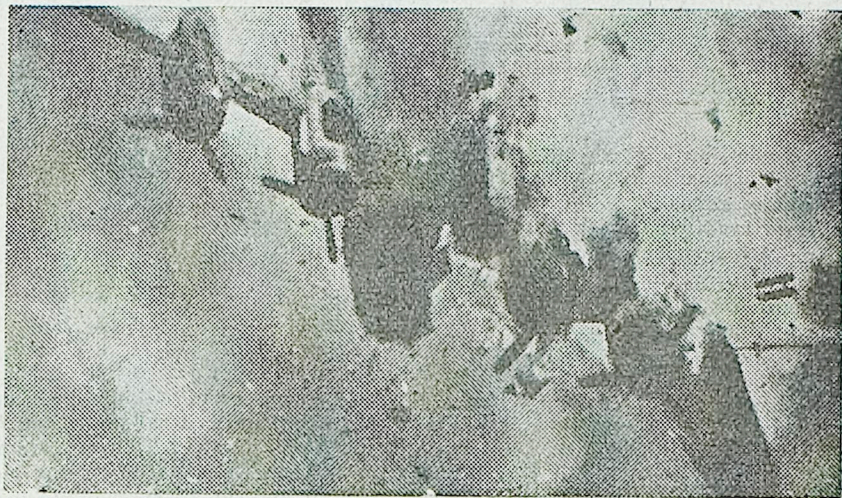
Znanstvenikom je v kratkem času uspelo vzgojiti novo vrsto »kikirikija«, ki daje za 30 odstotkov večji pridelek, in še drugo vrsto s tako enotno velikostjo in obliko oreškov, da je žetev s stroji zelo olajšana. Tretja vrsta je odporna proti lisani na listju, (bolezen, ki jo povzroča neki virus).

V ZDA delajo sedaj zelo pridno na vzreji novih vrst koruze, ki so zelo rodne in odporne proti listni rji. Usnelo je že vzrediti vrsto sladke koruze, ki je odporna proti boleznem, pri kateri listi venejo zaradi delovanja nekih bakterij.

Po »Proteusu«.

Tudi v Ameriki imajo premalo šol

Tudi v ZDA je pereče vprašanje novih šolskih poslopij in učiteljskih moči in tako je 8.800.000 šol obvezne mladine prikrajšano za učne prostore. Statistika je pokazala, da je v Ameriki 9.500.000 nepismenih ljudi in da je temu vzrok, da otroci nimajo možnosti hoditi v šolo ali posejajo take šole, ki jim nudijo pomanjkljivo izobrazbo.

V ugotovne učinek kakor tudi preciznost dirgiranih izstrelkov uporabljajo kot cilje tudi težke bombnike, s katerimi upravljajo potom radija. Na sliki vidite, kaj se zgodi, ko štirimotorni bombnik pogodi takšen izstrelak. Mimogrede naj povemo še to, da podobno letalo stane več milijonov in da en sam tak poiskus stane namreč toliko kot zgraditev velike stanovanjske hiše. To je eden med značilnimi primeri, ki dokazujejo, koliko človeškega dela in gmočnih sredstev uničujejo ljudje že samo pri poizkusih te vrste, hkrati pa kako resno je vprašanje mirnega sožitja med narodi in s tem v zvezi zmanjšanje oborožitve ter uporaba teh sredstev v človeški koristne namene.

Delo v atomskih laboratorijih je pogostoma hudo nevarno. Osebe se mora izogibati vsakega dotika z radioaktivnimi snovmi, ki povzročajo neozdravljive opekline. Zato so iznašli posebne roke, s katerimi iz daljave prenašajo in mešajo nevarne snovi. Roke so tako »pripravne«, da jih lahko uporabijo za kakršnokoli delo. To dokazuje tudi strokovnjak na naši sliki. Z mehaničnimi rokami previja dojenčka. To je vsekakor velik uspeh, posebej še, če upoštevamo, da je prav gotovo 90% možkih, ki bi tega dela ne opravili niti s pravimi rokami.

Graco - čudežni robot

Iz dneva v dan nas elektronika preseneča z novimi odkritji. Tako so v nekem kalifornijskem elektronskem laboratoriju izdelali iz starih letalskih delov novega robota. Ta robot zna sam izdelati lesen zaboj od prvega do zadnjega dela in ga nazadnje še zabije z žebli. Zna ravnati s kladivom: s kleščami in s svedrom. Zastavlja tudi razna vprašanja in igra šah. Seveda vse to s pomočjo svojih izumiteljev, ki znajo z njim ravnati, sicer je mrtev predmet, kakor vsak stroj, ki so ga izdelale človeške roke.

Določanje morskih tokov s pomočjo lepenke

Britanski oceanografski institut je izvedel prav posebne poskuse: v Atlantski ocean so metali iz letal posebno lepenko, s pomočjo katere so pozneje strokovnjaki raziskovali tokove. Dobljene podatke so vnašali v zemljepisne karte. Del teh lepenk so tokovi že pripeljali do britanske obale, največ so jih našli na otokih severne in zapadne Irske, le majhen del pa na južni obali Islanda. Tako so ugotovili morske tokove. Na vsaki lepenki je napisano, da dobi tisti, ki jo prinese oceanografskemu zavodu, lepo nagrado.

Življenje v morskih globinah

Danska raziskovalna odprava, ki se je nedavno vrnila s potovanja okoli Filipinskega otočja, je našla celo v globini 10.000 m živa bitja. To so bile posebne vrste morske veličine nedoločene barve, velike kot mandeljini. Odprava je raziskovala tudi morske globine ob afriški obali, prekržarila je Indijski ocean in nadaljevala pot preko Tihega oceana. Za svoje raziskovalno delo je imela posebno opremo: radijske naprave, 2 km dolg jeklen kabel in drugo, kar je vse skupaj tehtalo

okrog 36 ton. S posebnimi mrežami so dvignili z morskega dna te redke živali in jih preiskali v ladijskem laboratoriju. V globinah so našli razen morskih vetnic še majhne rake, ki se zaradi slabih življenjskih pogojev niso razvili in merijo le 3 cm. Višje razvite živali ne morejo živeti zaradi velikega pritiska v globinah pod 5.000 m, zato v večjih globinah kar mrgoli mikroorganizmov. Ti se hranijo z organskimi snovmi, ki padajo s površine na morskno dno. Le te mikroorganizme lahko prenesejo v laboratorije za poskuse, ostale živali iz morskih globin pa takoj poginejo, čim se zmanjša velik pritisk, ki so ga mavajene.

Avtobus ali trolejbus?

Ob zamenjavi trolejbusov z avtobusi je prišlo v britanskem parlamentu do zanimive debate. Eden govornikov je predlagal, naj počakajo z zamenjavo toliko časa, da bo Higien-ski zavod končal svoje študije v zvezi z obolenjem na pljučnem raku, katerega vzrok so izpušni plini dizel motorjev, s katerimi so opremljeni avtobusi. Govornik se je skliceval na ugotovitve higien-skih strokovnjakov, da namreč krivulja obolenja za pljučnim rakom kaže isto krivuljo, kot jo ima krivulja števila prehodov javnega transporta z bencinskega motorja na dizel motor, ki uporablja kot gorivo nafto. To soglasje krivulj naj bi bilo po njegovem mnenju zadosten dokaz, da izpušni plini pri dizel motorju vplivajo na omenjeno bolezen.

Smučanje na vodi postaja vedno bolj priljubljen šport. Za hiter motorni čoln privežejo vrvi, ki se je v določeni razdalji drži drsalec. Na nogah ima posebne smuči, ki so sicer nekoliko širše in precej krajše od navadnih smuč, drugače pa podobne. Tako s hitrostjo nekaj deset-tink kilometrov na uro drsi po morski gladini. Čeprav za samo smučanje ni potrebno kdo ve koliko znanja, je pa takale akrobatska »figura« precej zahtevna.